

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Ioannis De Lvgo Hispalensis, Societatis Iesv, S. R. E. Tit.
S. Balbinæ Presbyteri Cardinalis, Disputationes
Scholasticæ, Et Morales De Virtute Fidei Divinæ**

Lugo, Juan de

Lugduni, 1656

Disputatio XVIII. De infidelitate in communi.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-81031](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-81031)

gationem fidei externam. Et quidem exempla Sanctorum ibi antea à nobis relata, qui eiusmodi propositum ex bono fine cum equiuocatione significauerunt, non erant de proposito negandi alium articulum, sed eundem, vel potius totam fidem, quam tunc tenebant, & credebant. Quare dicendum est, voluntatem vniuersalem, quam dicimus prærequiri ad actum perfectum fidei, non esse vniuersalem in ordine ad tempus, sed in ordine ad obiecta à Deo reuelata. Voluntas ergo illa est præsens, & vult subicere nunc intellectum Deo planè, ita ut nullam Dei reuelationem sufficienter propositam nunc respuat: & quia hanc voluntatem, & submissionem præsentem significat ipse assensus fidei, id eo est cultus intellectualis Dei, propterea subest huic voluntati, quam præsupponit, & significat. Quod idem cum proportionem dicendum est de voluntate, & submissione interna, quam significat adoratio, & cultus exterior: non est enim voluntas submittendi se in futurum, imò aliquando esset imprudens ea significatio: nam qui hodie genuflectit Regi, & significat submissionem internam, & voluntatem cedendi ei propter Regiam dignitatem, si cras tamen ipse fiat summus Pontifex, non genuflectet Regi, sed ab eodem adorabitur genuflexo; quare per genuflectionem hodiernam non significabat submissionem internam pro tempore futuro, sed pro tempore præsentis, pro quo erat excellentia illa Regia, & excessus supra genuflectentem. Hinc stare potest cum adorazione, & cultu supremo præsentis propositum peccandi postea contra debitum cultum. Si tamen nunc simul peccaretur contra cultum eiusdem Dei, actus adorationis non esset perfectus, sed haberet ex parte significationem falsam, cum significaret submissionem internam præsentem totalem, cum tamen non esset totalis, sed ex parte. Multoque imperfectior esset adoratio, si tunc esset voluntas contraria submissioni præsentis, quæ significatur per adorationem externam, nempe voluntas præferendi te, & non cedendi illi, quem exterius colis, propterea faciunt, qui vident, ut locus primum locum teneat quem tamen interius nullo modo cedere illi volunt, qui cultus, licet sit verè cultus, quia est signum reuera significans submissionem internam; non est tamen cultus verus; id est, conformis rei significatæ, sicut propositio falsa est quidem verè propositio, non est tamen propositio vera, id est, conformis obiecto significato, ut explicuimus *disp. 2. de Incarnatione, sect. 2. n. 14.*

DISPUTATIO XVIII.

De infidelitate in communi.

SECTIO I. Quod, & quale sit peccatum infidelitatis.

- II. Comparatur gravitas infidelitatis cum aliis peccatis.
- III. Diuisio infidelitatis in Paganismum, Iudaismum & heresim.
- IV. De Apostasia: quid sit, & an sit species infidelitatis.

Vnde actum est de fide actuali, & habituali: nunc incipimus agere de infidelitate fidei contraria, & eius specie-

bus. Quæ pars, quia magis moralis est, est etiam vtilior, & facilior: de qua agere incipit S. Thomas *q. 10. & sequentibus*. Dicemus autem prius de infidelitate in communi, postea de eius speciebus, & præsertim de heresi, & hæreticis, & eorum pœnis.

SECTIO I.

Quod, & quale sit peccatum infidelitatis.

DE hoc plura dicta sunt in superioribus, præsertim Disputatione præcedenti, dum explicaremus quali peccato excluderetur habitus fidei infusus, ubi diximus, sola propria infidelitate excludi; & ibi oportuit declarare, quid addat infidelitas propria, supra alia peccata, quæ sunt contra fidem: nunc tamen magis explicanda est essentia infidelitatis. Et in primis supponimus, non esse sermonem nunc de infidelitate, prout opponitur fidelitati, quæ est virtus quædam moralis inclinans ad seruandam fidem aliis datam; de qua dicitur *Isaie 1. Principes tui infideles*, id est, non seruantes fidem datam; & *Eccl. 1. Difficilis Deo infidelis. & stulta promissio*. Nunc autem agimus de infidelitate prout opponitur fidei Theologicæ, & appellati potest infidelitas Theologica; quæ significatio frequentior est in Scriptura, in qua passim infideles vocantur, qui Deo non credunt, nec fidem recipiunt; & in eodem sensu dictum est Thomæ, *noli esse incredulus, sed fidelis*; ubi fidelitas opponitur incredulitati.

Potest infidelitatem esse peccatum, constare ex dictis *supra Disp. 1. sect. 1. ubi actum est de præcepto fidei*; & probauimus posse contra fidem peccari grauius peccato omissionis, non recipiendo eius doctrinam sufficienter propositam: nec oportet nunc aliquid addere: videatur Suarez *disp. 16. sect. 1. qui tamen n. 3. dicit, eum qui totam fidei materiam ignorat, etiam si nihil de prima veritate, aut etiam diuina reuelatione audierit, habere veram infidelitatem, quia tanta est ignorantia, ut omnino fidem excludat*: & *num. 2. dixerat in vniuersum veram, & propriam infidelitatem esse illam, & solam, quæ fidem infusam ab homine, ex natura sua excludit*. Quæ doctrina difficilis est: ille enim qui in infantia baptizatus est, & postea nihil prius de fide audiuit, neque de prima veritate aut diuina reuelatione, non potest perdere habitum fidei infusæ in eo statu, qui habitus non perditur, nisi solo infidelitatis peccato, quod peccatum ab huiusmodi homine non committitur, quandiu fides ei non proponitur, ut constat: non reperitur ergo tunc vera infidelitas: sed valde impropria, quatenus dicit carentiam actus fidei, absque peccato tamen, & obligatione credendi, propter ignorantiam omnino inuincibilem.

Aliqui ergo latius nomen infidelitatis vsurpantes diuidunt illam in negatiuam, & positiuam: sub negatiua intelligentes charitatem fidei etiam inculpabilem: subdiuidunt enim negatiuam in merè negatiuam, quæ est inculpabilis, & in priuatiam, quæ est culpabilis, & cum debito habendi fidem. Quam distinctionem P. Coninch. *disp. 18. dub. 1. num. 2. fatetur in te veram esse, sed malè vsurpare voces*: igitur infidelitas etiam sine culpa non est merè negatiua, sed priuatiua;

Qq 4 quam

2. Infidelitas est peccatum.

3. Infidelitas alia negatiua, alia positiua.

an verò possit consummari in ipsa voluntate, sunt enim aliqua peccata, quæ consummari omnino possunt in voluntate, vt odium Dei, inuidia, & alia eiusmodi: alia verò sunt, quæ non possunt in voluntate consummari, vt furtum, homicidium, &c. eiusmodi etiam videtur esse hæresis: nam est dissensus à fide Catholica, atque ideo requiritur etiam ex parte intellectus dissensus, vel assensus contrarius Catholice fidei. Queritur ergo, an aliquod aliud peccatum infidelitatis propriæ possit in sola voluntate consummari: & loquimur non de peccato habituali infidelitatis, quod in aliquo sensu potest aliquando perseverare in voluntate, non remanendo iam in intellectu, postquam aliquis per assensum fidei priorem hæresim retractauit, non tamen per contritionem sufficientem ad delendam maculam peccati habitualis, vt obseruauit Suarez *disp. 16. sect. 3. in fine*: sed nunc loquimur de ipso peccato actuali infidelitatis, de quo queritur, an possit in sola voluntate consummari.

Negant Suarez *disp. 16. sect. 3. num. 7.* Coninch *disp. 18. dub. 3.* & alij. Affirmant Valentia in *præfati disp. 1. quest. 10. punct. 1. vers. tertio quaritur*, & Hurtado *disp. 68. sect. 2.* Quæ sententia, metaphysicè saltem loquendo, vera videtur, licet moraliter, & communiter loquendo, prior sententia vera sit. Porro posse aliquando infidelitatem consummari in sola voluntate, sine eo quod ponatur in intellectu, probat Valentia primò ab exemplo aliorum peccatorum, quæ licet exterius consummentur; aliquando tamen possunt fieri, absque eo, quod prodeant in actum externum, vt intemperantia, propositum mentendi, & similia.

Respondet Suarez *ubi supra num. 7.* esse dissentiam, quia potentia externæ possunt non obedire voluntati, quia impediuntur ab aliis causis extrinsecis: intellectus verò semper obedit voluntati imperanti dissensus, vel negationem assensus: ergo non potest esse talis voluntas, quin ponatur in intellectu dissensus, vel negatio assensus prohibita. Ex hoc autem argumento, & responsione constat, sensum huius questionis non esse, an possit dari peccatum consummatum infidelitatis in sola voluntate, sicut odium Dei, in illa sola, consummatur: nam in exemplis illis voluntas mentendi, & intemperantia, licet non sequuto opere externo habeant totam suam malitiam in voluntate; non tamen sunt mendacium, vel intemperantia consummata, sed solum in affectu; odium autem Dei, est omnino consummatum, quia non requirit opus externum ad sui consummationem. Sensus ergo huius questionis solum est: an sicut potest dari tota malitia mendacij, vel intemperantia in sola voluntate, non sequuto opere externo, quod ab illa malitia denominetur malum, ita possit dari tota malitia infidelitatis in sola voluntate, absque eo, quod in intellectu ponatur dissensus, vel quidquam aliud, quod ab illa voluntate denominetur malum quod fieri posse affirmat prima sententia, & negat secunda.

Secundò arguit Valentia, quia si aliquis demonstratione convictus credat animam nostram esse immortalem, cum proposito id non credendi, nisi demonstraretur: vel si crederet res fidei, cum proposito eas negandi, si oppositum melius probaretur, peccat in affectu, & voluntate conditionata, quam habet, non tamen in intellectu,

cum adhuc eiusmodi obiecta credat: ergo potest esse infidelitas in sola voluntate, quin transeat ad intellectum.

Respondet Suarez, tunc etiam in intellectu dari errorem, nempe hoc iudicium, non est credendum, nisi quod demonstratur; iudicat item possibile esse rationes, quibus contrarium melius probetur, alioquin non haberet voluntatem illam conditionatam. Hanc responsionem impugnat Hurtado *dicta disp. 68. §. 7.* quia potest id totum fieri absque tali iudicio erroneo: nam sicut sine tali iudicio erroneo præcedente, potest quis dissentiri rebus fidei, etiam stante iudicio euidenti credibilitatis, sic potest habere voluntatem illam conditionatam non credendi sine demonstratione, non quia iudicat ita faciendum, sed quia vellet ita facere propter aliquam rationem boni, quæ apparet in non captiuando intellectu. Quæ duo iudicia immeritò confundit. P. Coninch *dicta disp. 18. num. 24.* pro eodem reputans iudicare commodum, aut vtile esse, Deo obscure reuelanti non credere, & iudicare saltem implicitè, non esse credendum, propter solam Dei auctoritatem, aut Deum non esse dignum fide, sine quo iudicio non posset habere homo voluntatem illam non credendi. Hoc tamen falsum omnino esse ostendimus *disp. præcedenti*: nam Catholicus, & hæreticus in actu primo habet vterque eadem iudicia, & æqualem libertatem, & potestatem ad credendum, & nolendum credere, & quidem Catholicus non habet illa iudicia erronea, sed vterque habet iudicium de utilitate aliqua, & comodo, quod est in non credendo quod iudicium verum est.

Vnde idem Hurtado §. 8. aliter respondet ad idem argumentum Valentia; nimirum dari tunc iudicium erroneum in intellectu, quo iudicat non existere reuelationem Dei de illo obiecto: nam si crederet dari talem reuelationem, non posset velle dissentiri obiecto reuelato, etiam ablata demonstratione: posito enim assensu ad præmissas, nempe ad infallibilitatem, & reuelationem Dei, non possumus dissentiri conclusioni, quæ ex illis necessariò sequitur. Hæc tamen responsio facilius impugnatur; quia aliud est non credere esse reuelationem Dei, aliud verò credere non esse: Ad summum sequitur, quòd ille homo tunc non credat esse reuelationem, non verò, quod crederet non esse. Diceret autem Valentia posse contingere sæpe, quod non sit peccatum non credere positivè reuelationem, quia præceptum posituum credendi non obligat pro semper: quare ommissio mera assensus circa reuelationem, non esset infidelitas in intellectu, sed voluntas non credendi sine demonstratione esset infidelitas in sola voluntate.

Aliter ergo responderi posset ad illud Valentia argumentum negando tunc consummari infidelitatem in sola voluntate, quin transeat etiam ad intellectum: nam ex vi illius voluntatis ponitur in intellectu negatio assensus ad reuelationem, vel ad obiectum reuelatum propter solam reuelationem, & auctoritatem Dei: quæ ommissio licet secundum se non esset infidelitas, nec peccatum, quia non obligat pro tunc præceptum posituum credendi, est tamen mala, & peccaminosa, propterea promanat ab illa voluntate mala non credendi propter solam auctoritatem Dei, vt in simili diximus *disp. præcedenti sect. 4.* à qua voluntate negatio assensus subsequitur, denominatur mala,

mala, & constituitur in specie infidelitatis. Quam solutionem tradidisse etiam videtur Suarez loco citato; cuius responsum non retulit integram Hurtado: vtramque enim solutionem Suarez reddidit, dicens, in eo casu consummari quidem infidelitatem in intellectu, quia in iis casibus homo caret fide illius veritatis in intellectu, imò habet errorem, existimans non esse credendum nisi quod demonstratur, & sub eadem dis-iunctione de illo, qui paratus est ad dissentien-dum rebus fidei, propter aliquas rationes si as-serantur, dicit, quod in eo ipso non credit, vt fi-delis, seu certitudine fidei, & ideo etiam in intel-lectu infidelitatem habet, vel omissionem, quia non credit sicut oportet; vel commissam, quia iudicat res fidei non esse infallibiles, nec dignas tanta certitudine. Non ergo alligauit solutionem Suárez ad solum iudicium erroneum, quæ qui-dem solutio iudicis erat; sed recurrit etiam ad omissionem, seu carentiam fidei, quæ carentia prout posita ex vi voluntatis illius malæ, perti-net ad infidelitatem, & eam complet in ipso in-terlectu.

13 Tertiò arguit Valentia, quia quando aliquis dubius manet, absque iudicio tamen, quo intel-lectus iudicet rem dubiam esse, aut suspicetur vel formidet contra eius veritatem: sed solum vo-luntas suspendat omnem assensum, vel dissen-sam, tunc in intellectu nihil est contra fidem, sed solum voluntas est dubia, & ideo infidelis. Ad hoc tamen respondet Suarez iuxta suam doctri-nam, quam examinauimus *Disp. præcedenti sect. 4.* non posse contingere dubiū culpabile in rebus fidei, sine iudicio erroneo in ipso intellectu. Nos autem iuxta doctrinam nostram ibi traditam, res-pondere possumus, dubium tunc propriè solum esse, quando suspensio oritur ex motiuis propo-sitis contra fidem, propter quam voluntas impe-rat suspensionem actus: quæ suspensio prout im-perata, & procedens ab illa voluntate mala, est etiam mala, & consummat infidelitatem, & est in intellectu: quare ex eo casu non potest argui, quod infidelitas aliquando non consummetur in intellectu, vt obseruauimus *disp. præcedenti*.

14 Hurtado *dicta disp. 68. §. 10.* reiecit argumen-tis Valentia, probat aliter, posse infidelitatem consummari aliquando in voluntate, quin tran-seat ad intellectum: nimirum si quando præcep-tum eliciendi actus fidei non urget pro tunc, dicat aliquis: *nunc volo suspendere assensum, cras autem dissentiam reuelationi; quamuis video, mo-teneri ad non dissentiendum.* Quo casu in volun-tate est peccatum infidelitatis, sicut voluntas homicidij crastini, est hodie peccatum iniustitiæ, licet effectus non ponatur hodie. Rursus in intellectu non est hodie infidelitas, quia omisso assensus hodierni non est contra præceptum fi-dei, cum videat homo se non teneri ad creden-dum hodie actu positio: datur ergo hodie pec-catum infidelitatis in sola voluntate.

Hoc etiam exemplum nobis non placet, quia nomine *infidelitatis*, simpliciter, & absolute dixi-mus intelligi peccatum excludens ex natura sua, & ratione obiecti omnem actum fidei, & ideo ex-cludens etiam ipsum habitum. Vidimus autem *suprà disp. 14. de confessione externa fidei sect. 5. §. 4.* merum propositum relinquendi fidem an-no sequenti non esse propriè infidelitatem, nec impedire actum fidei tempore intermedio, nec excludere habitum fidei: sicut nec propositum

acceptandi cras fidem facit hodie simpliciter fi-delm. Quamuis autem in casu posito excluder-et etiam actum fidei præsentem, quatenus est voluntas suspendendi nunc assensum; hæc ta-men exclusio fidei præsentis esset per accidens, nec proveniret à voluntate illa, quatenus infide-litas est; sed potius quatenus est voluntas licita suspendendi nunc assensum, quia non est debi-tus infidelitas verò debet excludere assensum fi-dei, quatenus infidelitas formaliter est, & ideo est infidelitas, quia excludit assensum fidei. Cum au-tem voluntas illa non suspendat assensum, nisi quia debitus non est, non opponitur obligationi credendi, quare si postea appareret obligatio cre-dendi hodie, non excluderetur assensus fidei, ex vi prioris illius voluntatis, quæ solum impedit assensum non debitum hodie. Adde, excludentem illam, prout illis verbis exprimitur, non esse vi-uerfalem; solum enim suspendit nunc assensum, & vult cras dissentire: unde ex vi illius volun-tatis non impeditur assensus fidei, hodie vespere, vel nocte, sed solum nunc. Quamuis autem in-geretur voluntas suspendendi assensum, hæc tota die, quia non est debitus, & cras statim dissen-tiendi fidei, adhuc hodie ea voluntas non esset propriè infidelitas, quia hodie, vt diximus, non impedit assensum, quatenus est voluntas mala, sed quatenus est voluntas licita non eliciendi as-sensum fidei non debitum.

Petes, quid si voluntas illa non suspenderet ho-diernum assensum præcisè, quia non est debitus, sed etiam terrena motiuis, & argumentis propo-sitis contra nostram fidem. Respondeo ex *supradic-tis*, illud fore propriè peccatum infidelitatis, quia vt diximus *Disp. præcedenti sect. 4.* voluntas illa esset retractatio virtualis, & implicita status fidelitatis, & excluderet assensum fidei & statum fidelitatis, quatenus esset voluntas mala, & ap-probans motiua contra nostram fidem, & ponens hominem in eo statu, vt quandiu voluntas illa non retractatur, non possit velle elicere assensum fidei, omnino firmum. Tunc tamen infidelitas non esset solum in voluntate, sed etiam in intel-lectu, quia suspensio & omisso assensus, prout procedens ab illa mala voluntate infidelis, esset mala, & habens malitiam infidelitatis, prout la-tius explicauimus *ibi supra dicta sect. 4.*

His ergo exemplis omisis, asserere possumus aliud exemplum metaphysicum, magis quam morale, & ideo dixi *suprà* posse metaphysice con-summari infidelitatis peccatum in sola volun-tate; casus autem esset, si posita voluntate infideli dissentendi positum rebus fidei, Deus negaret concursum intellectui ad eliciendum dissentium, tunc enim haberet se sicut voluntas mouendi manum ad homicidium, cui manus non obedi-ret, eò quod ligata, vel impedita esset ab extrin-seco: sic intellectus, negato Dei concursu ad dis-sensum, non obediret voluntati, & per conse-quens maneret tota malicia in sola voluntate, quin transiret ad intellectum, in quo non poneretur actus imperatus incredulitatis. Idemque esset, si Deus homini nescienti negaret ex se, & ante-cedenter ad voluntatem hominis concursum ad assensum fidei, vel ad dissensum, & homo volun-tate infideli imperaret sibi negationem assensus, tunc enim videretur etiam malicia tota manere in voluntate sola: nam licet esset etiam in intelle-ctu negatio assensus malè volita, illa tamen nega-tio non procederet à voluntate mala, sed haberet se

se concomitanter; cum negatio illa procederet ex defectu concursus aliunde à Deo negati independenter ab illa mala voluntate. Non posset ergo omisso assensu denominari mala extrinsecè à voluntate illa; à qua non procedit, nec dependet & per consequens tota malitia, & omnis actus malus maneret in sola voluntate, & nullus in intellectu.

17 Quamvis autem videri posset casus hic possibilis, solum de potentia Dei absoluta, atque adeò manere in vniuersum verum, quod non possit ex natura rei peccatum infidelitatis consummari in voluntate: in rigore tamen hoc ipsum videtur posse concipi aliquando possibile, iuxta ipsam naturam intellectus; qui quidem cum sit potentia finita, habet virtutem limitatam, nec potest simul plures, & plures actus abique termino elicere. Ponamus ergo habere iam in hoc instanti tot actus, quot simul potest habere; tunc licet voluntas imperet illi dissenfum rebus fidei, non poterit intellectus tunc obedire, cuius virtus tota inuenitur exhausta: quare habebit se sicut manus, quæ non obedit voluntati imperanti morum, eo quod ligata vel impedita sit, & per consequens manebit tunc tota infidelitatis malitia in voluntate sola, quin sit quidquid in intellectu, quod denominetur malum ab illa malitia. Idem esset, si voluntas imperaret dissenfum ex odio in fidem, & tunc in intellectu non essent applicata motiua ad actum positivum dissenfus; non posset enim poni tunc dissenfus imperatus, ex defectu obiecti nondum sufficienter applicati. Denique idem esset, si imperaretur ex eodem fidei odio, suspensio assensus fidei; qui tamen assensus tunc aliunde non posset elici, ex eo quod motiua assentiendi non essent applicata intellectui, nec posset eo instanti applicari: nam tunc etiam negatio actus fidei, non procederet ab illo imperio pravo voluntatis, sed aliunde & ex defectu motiui ad assentiendum. Quos casus omnes fateor esse metaphysicos, non tamen impossibiles etiam ex natura rei. Hinc autem patet responsio ad fundamenta, quibus Suarez suam assertionem probabat.

18 Dubium esse posset, an quando infidelitas consummaretur in voluntate, quin transiret ad intellectum, id sufficeret, ad expellendum habitum fidei infusæ. Videtur enim non sufficere, quia reuera, licet posita sit tota infidelitatis malitia in voluntate, non est tamen infidelitas consummata: sicut non est homicidium consummatum, vel peritium, licet ponatur voluntas efficax occidendi, vel peierandi, si reipsa non ponatur occisio, vel peritium volitum, nec incurruntur pænæ homicidij, vel peritij. Habitus autem fidei non perditur, nisi posito peccato infidelitatis, ut habetur ex Tridentino sess. 6. cap. 10. Verius tamen videtur, debere eo casu perdi fidei habitum, prope etiam concedit Hurtado dicta disp. 68. §. 1; & ratio est, quia huiusmodi pænæ, quæ infliguntur à solo Deo, sequuntur forum diuinum, in quo voluntas pro facto reputatur, nec malitiam, aut punibilitatem auger actus externus carens noua libertate, qualis est actus intellectus, vel eius carentia, sed tota punibilitas attenditur, secundum gradum malitiæ, quæ est in voluntate. Nec ex hoc quod auferatur habitus fidei, qui erat in intellectu, sequitur peccatum illud consummari in intellectu, in quo ponitur carentia illius habitus. Nunc enim non agimus de consummatione infidelitatis quoad pœnam, sed de consumma-

tione quoad peccatum. Consummatur itaque pœna illius infidelitatis in intellectu, si ab eo auferatur habitus infusus in pœnam illius peccati. Cæterum peccatum ipsum non consummatur intrinsecè in intellectu, in quo tunc nec ponitur malitia formalis (quæ semper est in sola voluntate) nec etiam aliquod materiale, seu subiectum malitiæ, quod denominetur peccatum infidelitatis, sed solum ponitur pœna peccati, quæ non est pars intrinseca ipsius peccati. Denique quando Tridentinum dixit, infidelitate amitti fidem; intelligi debet iuxta subiectam materiam: cum enim agatur de pœna infligenda in foro Dei, culpa etiam intelligitur iuxta Dei forum, in quo ad infligendam pœnam non attenditur, an peccatum sit consummatum, necne, per actum externum, vel quasi externum, qui non auger malitiam, nec punibilitatem in ordine ad Deum. Sic enim idem Concilium in eodem loco dixit, gratiam Dei amitti aliis peccatis præter infidelitatem, qualia sunt fornicatio, adulterium, mollicitas, furtum, ebrietas, &c. ubi certè non restrinxit assercionem Concilium ad hæc peccata solum consummata per actum externum, sed iis nominibus intellexit etiam eadem peccata non prodeuntia in actum externum, si tamen sit voluntas mortaliter mala quamvis per accidens non poruerit extra voluntatem consummari.

Ex dictis inferri iam potest facillè decisio aliorum dubiorum. Primum esse solet, an malitia infidelitatis sit in voluntate, an verò in intellectu tanquam in subiecto. De quo agunt ultra alios ab iis relatos, Suarez disp. 16. sect. 3. num. 2. & in intellectu segg. & Hurtado disp. 67. Quod dubium generale est, ut bene aduertunt prædicti Doctores, & tractari solet in prima secundæ de omni peccato, quod consummatur per actionem externam, an malitia moralis primariò reperitur in obiecto, seu actu externo, & inde refundatur in voluntatem; an è contra, primariò sit in voluntate, & inde refundatur in obiectum, seu actum externum: Et omittis variis dicendi modis, qui fortasse non tam reipsa, quam vocibus differunt, ego in tractatu de actibus humanis dixi, malitiam moralem fundamentalem, seu radicalem, vel obiectiuam reperiri, in obiecto ipso, seu actu externo malo, ex quo refunditur malitia formalis in voluntatem liberam illius obiecti: malitiam verò formalem moralem primariè reperiri in voluntate: quæ sola est formaliter & immediate libera, & inde derivari in actum externum liberum, qui ab ea voluntate denominatur extrinsecè, & mediatè malus, malitia formali. Nam homicidium v. gr. antecederet ad voluntatem est malum obiectiuè, & dissonum rationi, & ideo voluntas libera illius est mala, malitia morali formali, à qua voluntate mala, denominatur etiam malum, & peccatum ipsum homicidium externum imperatum ab illa voluntate mala: In quo autem consistat malitia illa fundamentalis, & obiectiva, quæ se tenet ex parte obiecti: an in oppositione ad legem, vel ad rectam rationem, vel ad naturam rationalem, an in præponderantia boni contrarij, vel in aliquo alio, est quæstio longa, de qua dixi in prædicto loco. Nunc ergo solum breuiter dicimus, infidelitatem, quæ est in intellectu, nempe dissenfum, vel carentiam assensus debiti, habere se respectu voluntatis, tanquam obiectum, vel actum externum illius. Quare malitia obiectiva, seu fundamentalis infidelitatis reperitur in intellectu, & inde

19

An malitia infidelitatis sit in voluntate, an verò in intellectu tanquam in subiecto

An quando infidelitas consummaretur in voluntate, quin transiret ad intellectum

inde deriuatur malitia moralis formalis in voluntatem: ideo enim voluntas infidelitatis est mala malitia formalis, quia infidelitas intellectualis, seu dissentire, aut non assentiri, prout oportet rebus fidei est malum obiectiuum. Postquam verò voluntas liberè vult illum dissentium, vel carentiam assensus debiti, ipsamet voluntas est primariò mala malitià formali infidelitatis, & inde deriuatur extrinsecè hæc eadem malitia formalis in dissentium, vel carentiam assensus debiti, voluntam, & imperatam per voluntatem illam malam: itaque dissentius, v.g. de se, & antecedenter ad voluntatem est malus, malitià obiectiuà; non est tamen de se malus malitià formali, sed ideo, quia est volutus; & imperatus per voluntatem malam. Nec in hoc potest esse controuersia de re, si termini explicentur, & percipiantur.

20

An peccatum infidelitatis sit peccatum commissionis, vel omissionis.

Secundum dubium esse solet; an peccatum infidelitatis sit peccatum commissionis, vel omissionis; vel saltem; an possit aliquando esse peccatum omissionis: de quo agit Suarez *disput. 16. sect. 1. num. 5. & sequentibus*, & affert argumenta pro vtraque parte: videtur enim esse peccatum omissionis; cum infidelitas consistat in ignorantia, quæ videtur esse carentia scientiæ, & quia hoc peccatum est contra præceptum credendi, quod est affirmatiuum, & per consequens violatur peccato omissionis; sicut præceptum audiendi Missam, dandi eleemosynam; & alia præcepta affirmatiua. Aliunde verò videtur esse peccatum commissionis, nam infidelis ille solus est, qui repugnat, & resistit fidei, vt indicat S. Thomas *hæc quest. 10. art. 1.* repugnare autem, & resistere significat actum positiuum. Ipse verò Suarez concludit, vtroque modo posse committi peccatum infidelitatis, nempe omissione, vel commissione. Nam duplex est præceptum fidei, alterum affirmatiuum credendi, & audiendi fidem; & hoc præceptum violari potest omissione: alterum est præceptum negatiuum non dissentendi, nec credendi aliquid fidei contrarium; & hoc præceptum violatur commissione, nempe dissensu positiuo, vel assensu contrario. Negat tamen posse esse peccatum omissionis pertinens ad infidelitatem contra præceptum affirmatiuum credendi, nisi quatenus aliquis non vult audire res fidei, sibi nondum sufficienter propositas.

21

Ego paulo aliter dicendum puto. Et in primis suppono ex *secundæ iuxta sententiam meam*, nullum posse esse peccatum puræ omissionis, sine aliquo actu voluntatis. Hoc tamen parum refert ad hanc questionem, quia in omni sententia conceduntur aliqua peccata commissionis contra præcepta negatiua, vt furtum, homicidium, &c. & alia peccata omissionis contra præcepta affirmatiua, vt omisso missæ, omisso baptisimi &c. Non quia hæc peccata fiant sine vilo prorsus actu voluntatis: semper enim interuenit nolitio missæ audiendæ, vel baptisimi; vel certè volitio alterius obiecti incòpossibilis cum missa, vel eius volitione. Dicuntur tamen peccata omissionis, quia obiectum per legem prohibitum, & malum non est aliquid positiuum, sed omisso Missæ, vel baptisimi, &c. Hoc autem ipsum quæritur videtur de peccato infidelitatis: an licet semper includat actum voluntatis, obiectum tamen circa quod versatur, nempe infidelitas posita in intellectu, debeat esse positiuum; an verò aliquando possit esse omisso actus positivi. Nec etiam est dubium, quod frequenter sit peccatum

commissionis, quando habetur dissensus, vel error positiuus contra fidem: tunc enim est contra præceptum negatiuum non dissentendi fidei: sed dubium est an possit aliquando esse peccatum omissionis contra præceptum solum affirmatiuum.

In primis ergo non est dubium, quod possit contra fidem fieri peccatum omissionis, nam præceptum credendi est affirmatiuum, & obligat aliquando ad actum fidei positiuum eliciendum, quo casu omisso illius actus directè, vel indirectè volita, erit peccatum omissionis contra fidem: sed dubium est, an possit etiam esse peccatum infidelitatis, quod sit omissionis: non enim omnia peccata contra fidem sunt peccata infidelitatis. Quod dubium pendet omnino ex iis, quæ diximus supra disput. præcedenti de peccatis quibus habitus fidei amittitur. Cum enim nomine *infidelitatis* propriè sumptè intelligamus ea solum peccata, quæ omnino excludunt actum fidei, quæ ideo excludunt etiam eius habitum infusum; consequens est, vt si aliquod peccatum omissionis habeat hos effectus, concedendum etiam sit peccatum infidelitatis, quod sit peccatum omissionis.

Quare non placet in primis, quod Suarez *ibi supra num. 7.* enumerat inter peccata infidelitatis peccatum omissionis, quo aliquis negligit audire res fidei: nam vt supra vidimus hæc non est propria infidelitas sufficiens ad excludendum habitum fidei, si forte in baptisimo infanti infusus fuisset, quia cum ea voluntas & negligentia culpabili non retractata fidei resistit, quod casu, vel inuito ingeratur alium motum fidei, & eam sufficienter propositam, aliquis credat. Erit ergo illud peccatum omissionis, & contra fidem, non tamen infidelitas propriè dicta. Sic etià secundo displicet, quod docet idem Suarez, contra fidem sufficienter propositam non posse esse peccatum omissionis: nam voluntas nunquam credendi fidem sufficienter propositam, est verum peccatum infidelitatis excludens habitum fidei, vt *supra* vidimus: & tamen habet pro obiecto solum carentiam actus fidei, quod est propriè peccatum omissionis, & est solum, & directè contra præceptum affirmatiuum aliquando credendi, contra quod præceptum peccatur peccato omissionis.

Magis dubitari posset de peccato illo, quo voluntas terribi motiuis & argumentis contra fidem, imperat intellectui suspensionem assensus, & dissensus, quod diximus supra esse propriè peccatum infidelitatis, licet nullus ponatur actus erroneus in intellectu, sed mera suspensio. An verò peccatum hoc dicendum sit omissionis, vel commissionis, potest esse questio fortasse de voluntatibus. Nam in intellectu nullus actus positiuus ponitur, sed mera negatio actuum: quare videtur esse peccatum omissionis. Aliunde verò videtur dicendum peccatum commissionis, quia non est contra præceptum affirmatiuum, cum tunc non vergeat præceptum positiuè credendi, vt suppono; sed solum videtur esse contra præceptum negatiuum non dubitandi de fide, nec approbandi motiua contra fidem, aut recedendi à statu fidelitatis, prout recedere videtur, qui voluntate approbat virtualiter motiua contra fidem, dum eorum intuitu imperat suspensionem assensus. Quæ omnia videntur esse præcepta negatiua, atque ideo violantur peccato commissionis; nempe approbatione illa virtuali, & dubio

ac recessu à statu fidelitatis. Qui loquendi modus mihi magis placet: quia licet in intellectu ponatur sola omisso actum, & hæc ipsa omisso sit mala, propter imperatorem ab illa voluntate formidolosa: si tamen res attentè consideretur, in ipsa ommissione, quæ est in intellectu non apparet malitia etiam obiectiva, quia illa omisso secundum se non prohibetur, sed illa ut procedens à tali imperio formidoloso: quare non potest dici peccatum omissionis: hoc enim iuxta regulam supra positam opponitur præcepto affirmativo, & ideo omisso actus præcepti debet esse obiectivè mala. Cum ergo in casu nostro omisso assensus non sit secundum se mala, malitia obiectiva, nec prohibita, sed solum ut imperata ab illa voluntate formidante; consequens est, ut imperium illud, & approbatio talium motuorum sit, quod prohibetur, atque ideo præceptum sit magis negativum, quam affirmativum, & violatio illius magis sit peccatum commissionis, quam omissionis.

25 Hinc etiam facile inferitur obiter decisio alterius dubij; an ignorantia ipsa in rebus fidei sit peccatum; an verò solum effectus peccati. Aliqui enim hoc secundum indicant. Vasquez in 1. 2. diff. 18. cap. 2. & alij, quos affert; Suarez in præsentia diff. 15. sect. 1. num. 5. quia ignorantia est carentia habitus, seu scientiæ habitualis, quæ carentia videtur esse solum effectus negligentiae sciendi. Alij verò melius, quos affert, & sequitur idem Suarez ibi, dicunt ipsam ignorantiam esse peccatum, & malè formaliter denominatiuè à negligentia voluntatis, à qua procedit. Intelligendo nomine ignorantia non carentiam habitus, sed carentiam actus; quæ ipsa aliquando est prohibita, & mala obiectivè, atque adeo tunc carentia ipsius notitiæ actualis erit peccaminosa, per denominationem à voluntate mala, à qua procedit.

26 Aliud dubium magis de re esse solet; An peccatum omissionis, & commissionis intra idem genus infidelitatis differant specie, vel solo numero & materialiter. De quo idem Suarez dista. sect. 1. num. 10. ubi concludit differre specie; quia habent se sicut peccatum odij Dei, & peccatum non diligentiæ Deum; quæ specie differunt, & opponuntur diversis præceptis: aliud enim est præceptum negativum prohibens odium Dei, & aliud præceptum affirmativum diligendi Deum: sic etiam in præseæ aliud est præceptum negativum non dissentiendi Deo, neque negandi res fidei, aut de iis dubitandi, aliud est præceptum affirmativum audiendi res fidei, & credendi illas. Ego in hoc puncto distinguendum censeo: involuitur enim duplex quæstio diversa. Prima est, An assensus erroneus contra fidem habitus ex ignorantia graviter culpabili differat specie quoad malitiam ab assensu erroneo habito sine tali ignorantia, & per consequens omisso diligentiae debet ad inquirendam veritatem sit peccatum diversæ speciei, à peccato commissionis facti in assensu hæretico contra Ecclesiæ doctrinam sufficienter propositam. Secunda quæstio esse potest, An peccatum omissionis, quando quis non elicit actum fidei, quem tunc debebat ex fidei præcepto habere, differat specie à peccato commissionis, quo hæreticus mente sua positiuè negat articulum aliquem nostræ fidei. Quod ergo attinet ad primam quæstionem, non oportet de ea plura dicere, cum latius explicaverim, & probaverim meam sententiam.

Card. de Lugo de Virtute Fidei divina.

tiam de eo puncto, Disput. 16. de poenit. sect. 4. num. 187. & sequentibus, ubi dixi, ea duo peccata non differre specie: est enim regula satis communis apud Theologos; peccatum ex ignorantia, & malitia factum, non pertinere ad diversas species malitiæ moralis, sed ad eandem, quam regulam locum etiam habere in hac materia probavi latius in prædicto loco. Vbi tamen num. 183. & sequenti notavi, hanc regulam intelligi, quando ignorantia non est causa, nec exponit periculo contrahendi aliam malitiam alterius speciei ab ea, quæ contraheretur, si idem peccatum absque ignorantia fieret: nam qui carnaliter v. g. cognoscit foeminam coniugatam cum ignorantia culpabili adulterij, & quod illa habeat virum, contrahit quidem malitiam adulterij, & simul potest habere malitiam incestus, vel contra religionem, si propter illam ignorantiam exponit se culpabiliter periculo cognoscendi consanguineam, vel monialem. Quod idem in materia nostra contingere potest: nam aliquando ignorantia circa res fidei culpabilis potest hominem exponere periculo contrahendi alias malitias, & peccandi contra alia præcepta: ut si ex ignorantia culpabili neger aliquis præsentiam Christi in Eucharistia, non solum contrahit malitiam contra fidem; sed etiam contra religionem; cum exponat se periculo non deferendi debitum cultum illi sacramento, nec illud propter oportet suscipiendi, & sic de alijs. Quando verò ignorantia illa culpabilis solum affert negationem illius articuli, dicimus non esse malitiam specie diversam à malitia negantis eundem articulum absque tali ignorantia.

27 Addo, regulam hanc ita esse universalem, ut etiam in ipso peccato omissionis, cum ex portione habeat locum. Si enim comparemus eum, qui ex ignorantia culpabili non elicit actum fidei debitum, & peccat peccato omissionis contra præceptum affirmativum credendi res fidei, cum eo, qui non ex ignorantia, sed scienter committit etiam peccatum omissionis, non credendo, nec eliciendo actum fidei, quem debet elicere; utrumque peccatum erit eiusdem speciei: nam quod fiat, vel non fiat ex ignorantia, non variat speciem malitiæ; sicut qui omittit auditionem missæ in die festo ex ignorantia culpabili, quod sit dies festus, & qui absque ea ignorantia non audit missam, utrumque peccat, peccato eiusdem speciei, ut cum communi Doctorum sententia probavimus loco citato.

28 Quod verò attinet ad secundam quæstionem propositam, facta comparatione inter peccatum illius, qui non credit quando debet elicere actum fidei, & illius, qui habet assensum erroneum contra doctrinam fidei, admittendam credo doctrinam illam Patris Suarez, & facendam differentiam specificam inter hæc duo peccata. Non enim distinguuntur specie peccata, ut diximus, propter ignorantiam, vel malitiam, sed propter diversitatem præceptorum, aut virtutum, quibus opponuntur. Videntur autem esse valde diversa hæc duo præcepta, nempe præceptum affirmativum credendi, & præceptum negativum, non dissentiendi. Ad quod deseruit exemplum adductum charitatis, quæ licet sit eadem virtus, habet tamen duo præcepta valde diversa, alterum affirmativum diligendi Deum, quod quia affirmativum est, non obligat pro semper, sed in certis temporibus: Alterum negativum; non odio

R r habendi

habendi Deum: quod, quia negatiuum est, obligat semper, & pro semper; & ideo peccatum odij Dei differt specie à peccato omissionis dilectionis Dei. Sic etiam fides habet duo præcepta, alterum affirmatiuum credendi Deo, quod quia est affirmatiuum, non obligat pro semper; sed certis temporibus, cui præcepto aduertatur peccatum omissionis. Alterum est præceptum negatiuum non dissentendi Deo, nec credendi contra eius reuelationem, aut de ea dubitandi; quod præceptum quia negatiuum est, obligat semper, & pro semper, & hæc duo peccata differunt specie, sicut & præcepta quibus opponuntur.

29

Dices peccata non differunt specie, nisi penes diuersas rectitudines, quibus priuant, nam malitia iuxta communem sententiam consistit in priuatione rectitudinis debite: sed rectitudo, quia vtrumque illud peccatum priuat, est eadem, nempe rectitudo debita fidei; ergo & malitia opposita est eadem in vtroque peccato. Respondeo, rectitudinem non esse eandem, sed diuersam, nam rectitudo vnius virtutis non est simplex, sed plerumque cōposita ex duplici rectitudine partiali. Exemplum habemus in temperantia, quæ præcipit moderamen in cibo, contra quam virtutem peccat, qui excedit in cibo, quod est peccatum gulæ; & peccat etiam, qui deficit in cibo debito non comedendo quantum necessitas exigit, quod non est quidem peccatum gulæ, sed alterius speciei. Quia nimirum lex temperantiæ non est simplex, sed cōposita ex duabus legibus, quarum altera prohibet excessum cibi, altera præcipit cibum, vsque ad talem mensuram. Et quidem, qui excedit in cibo non peccat contra legem præcipientem cibum necessarium; sed retinet totam rectitudinem illius legis; & peccat contra alteram legem prohibentem excessum, cuius rectitudini opponitur gula; Et est contra, qui deficit in cibo necessario, non peccat contra legem prohibentem excessum, sed totam eius rectitudinem retinet; peccat tamen contra alteram legem, & eius rectitudinem violat. Idem inuenitur in liberalitate, quæ præcipit sumptus necessarios, & prohibet superfluos, atque ideo duas complectitur leges; quarum vnā præcipientem vsus necessarios violat auarus, qui tamen retinet totam rectitudinem alterius legis prohibentis superfluos; quam legem violat prodigus, retinens totam rectitudinem alterius legis præcipientis sumptus necessarios; & ideo illa duo peccata anaritiæ, & prodigalitatis differunt specie, quia licet videantur esse contra eandem virtutem, non sunt tamen contra eandem rectitudinem indiuisibilem, sed contra diuersas rectitudines partiales, seu contra diuersas partes, & leges vnius rectitudinis totalis quod idem in aliis multis virtutibus inueniri potest. Hoc ergo ipsum dicendum de rectitudine fidei, quæ quidem complectitur plures rectitudines, & leges: nempe legem non dissentendi, & legem credendi; quare qui non dissentit, retinet vnā rectitudinem; & seruat vnā legem negatiuam fidei, sed non retinet alteram rectitudinem affirmatiuam, si non credit positivè quando credere debet.

30

Dices hinc sequi, quod debeant etiam specie differre peccatum eius, qui non vult audire fidem Christi ab eo, qui vult eam illi proponere; & peccatum illius, qui eandem fidem sufficienter propositam non credit. Quia sicut est duplex fi-

dei diuersum præceptum, nempe non dissentendi fidei, atque etiam positivè eam credendi, & ideo illa sunt diuersa peccata; sic etiam videntur esse duo præcepta diuersa: alterū audiendi fidem, alterum eam credendi; qui enim loquuntur vtrumque petit ab audiente, scilicet attentionem, seu auditum, atque etiam fidem. Vnde qui audit fidem, & non credit, violat quidem secundum præceptum, sed obseruat primum, & retinet illius rectitudinem; nec enim negat Deo auditum, & attentionem, sed assensum: qui autem non audit, violat etiam primum præceptum. Responderi potest negando sequelam, quia illa duo præcepta audiendi, & credendi, licet videantur esse diuersa, sunt tamen formaliter vnū, vt dixi *disp. 13, sect. 2.* quia sunt subordinata, ita vt vnū sit propter aliud, nam auditus propter fidem: qui enim loquitur, non petit auditum nisi propter fidem: nam vt sæpe diximus, loquutio ordinatur ad communicandam propriam mentem, quam loquens intendit communem, & eandem habere cum audiente, & quod idem sit vtriusque sensus, ad quem finem exigit auditum, & attentionem: idem ergo est finis vtriusque præcepti, nempe fides ad quam auditus exigitur, vt medium necessarium. Cum autem malitia defumatur ex fine præcepti, & non ex re præcepta materialiter considerata, consequens est, vt sicut illa duo præcepta audiendi, & credendi non differunt formaliter ex fine, ita nec eorum violationes differant formaliter, sed solum materialiter, & numericè. Aduerte tamen differentiam hanc specificam, quam diximus esse inter duo illa peccata dissentientis, & non credentis, parum fortasse referre ad praxin: nam communiter, qui moraliter violat legem audiendi, vel credendi fidem, nolendo eam audire, vel etiam sufficienter sibi propositam credere, peccat etiam contra alterum præceptum, non dissentendi, & non negandi res fidei. Quod ex supradictis, colligitur, quia ad contrahendam malitiam grauem infidelitatis, sufficit exponere se sine causa periculo graui illius: qui autem non vult audire, vel auditam credere fidem Christianam sine causa, exponit se manifesto periculo credendi errores multos contra illam, vt constat experientia, & omnes fatentur, quod periculum præcauere debebat; ergo ex hoc saltem capite contrahit malitiam illius, qui non solum non credit, sed etiam dissentit rebus fidei. Vix etiam vnquam contingere potest, vt qui fidem non credit, vel oblitam, non vult audire, non habeat actum positivum, quo eam saltem dubiam iudicat, qui actus iam erit contra præceptum negatiuum, non negandi, nec dubitandi de rebus fidei. Solum pollet locum habere illa differentia; quando aliquis peccat contra præceptum affirmatiuum fidei, non propter difficultates, vel argumenta contraria; sed propter alias occupationes, quibus vult attendere; & ideo non elicit actum positivum fidei, quem tunc ex directo fidei præcepto debebat elicere: sed in primis illud non esset propriè peccatum infidelitatis, de quo potissimum nunc loquimur, licet esset peccatum contra fidem: & deinde casus ille rarissimus erit, & vix vnquam continget, occupationes, vel quidquam aliud præter motiua intrinseca, & argumenta contra fidem veritatem, retardare ab assensu præstito præstando, qui ita breuiter, & faciliè elici potest, superata iam

iam semel difficultate ex parte motuorum contrariorum. Quod si singas occupationes saltem retardare ab examinanda credibilitate alicuius articuli, cuius fides explicita debita erat tunc directe ex precepto fidei: Respondeo, vix posse hoc in homine Christiano contingere, nisi ex negligentia in addiscenda doctrina Christiana; & rebus, quas debet explicitè scire, & credere, de qua negligentia quando interuenit peccatum mortale, debet pœnitens se distingere aculare, nec sufficit dicere, se peccasse contra fidem, aut non credidisse res fidei: nam ex hoc modo se accusandi Confessarius concipit potius peccatum infidelitatis, quo contra fidei veritatem senserit, quam negligentiam solum in addiscendis rebus fidei, quod est peccatum specie diuersum.

32 *Aspeccatum dubitanti solum de rebus fidei, differat specie à peccato sentientis positivè, & absolute contra illam. Respondeo, dupliciter posse illud peccatum dubij contingere. Primo habendo iudicium, quo dicas res illas esse dubias, vel fortasse aliter esse, vel non esse omnino certas, &c. & tunc peccatum videtur esse per se loquendo eiusdem rationis cum peccato sentientis absolute contra fidem. Nam eo casu licet non negetur absolute Incarnatio, v.g. vel Eucharistia, sed dubitetur solum de illis; negatur tamen certitudo Incarnationis, vel Eucharistia, quæ certitudo non est minus de fide, quam sit ipsa Incarnatio, vel Eucharistia. Parum autem refert, quod negetur Eucharistia, vel eius certitudo, cum utraq; sit æquæ de fide, & æquæ certa. Dixi, per se loquendo, quia si negatio absoluta articuli haberet aliunde malitiam aliam, eo quod redderet hominem alterius sectæ, & addiceret aliis ritibus contra religionem, vel tolleretur vsum debitum rituum debitorum religionis Catholicæ, quam malitiam non afferret mera dubitatio; iam inde possent illa duo peccata differre specie: hoc tamen esset per accidens, vt dixi. Secundò posset illa dubitatio haberi sine iudicio eiusmodi positio et cetero, sed per solam suspensionem assensus imperatam à voluntate formidante, hoc est, mora argumentis, & motibus ab intellectu propositis contra veritatem fidei, vt explicuimus disp. precedenti sect. 4. Et videtur hoc peccatum minus graue esse, quam dissensum rebus fidei, cum solum sit dubium per modum suspensionis. Itaque, si sit, cum deliberatione sufficienti ad mortale, videtur non differre specie à dissensu, quia vt prædicto loco diximus, est æquivalenter dubium positivum: nam licet intellectus non iudicet positivè incertitudinem obiecti, voluntas tamen videtur eam approbare, cum approbet mortua ad formidinem, & eorum intuitu imperet suspensionem assensus: & ideo diximus esse æquivalenter assensum de incertitudine, & formidinem intellectualem, & excludere habitum fidei, quia excludit statum fidelitatis, & denominat hominem infidelem: quare in ordine ad mores, verumque peccatum pro eodem videtur reputari.*

rationem cum infidelitate, & odio Dei, & quæ 34 art. 2. vbi comparat odium Dei cum infidelitate, & desperatione. Quare operæ pretium erit, hæc omnia simul hoc loco expedire, vt postea non sit nobis necesse in aliis materiis hanc controverfiam repetere.

Itaque S. Thomas in his tribus locis docet, odium Dei ex genere suo gravissimum esse omnium peccatorum, secundo loco ponit peccatum infidelitatis, & tertio peccatum desperationis, quæ tria peccata esse dicie graviora ex genere suo, peccatis contra alias virtutes morales, quia immediatè auerunt à Deo, quem immediatè respiciunt virtutes Theologicae, quibus opponuntur. Addit, desperationem esse magis periculosum peccatum, quam infidelitatem, propter maiora damna, quæ affert. P. Suarez disp. 16. sect. 2. approbat hanc S. Thomæ doctrinam, quam tamen num. 6. dicit intelligendam esse de gravitate ex genere suo: ita, vt gravissimum peccatum intra genus infidelitatis, sit gravius quocunque peccato intra genus peccati contra virtutes morales, & peccatum gravissimum contra charitatem, sit gravius quocunque alio peccato, atque etiam peccato gravissimo infidelitatis. Postea tamen disp. 2. de spes, sect. 2. num. 5. dicit, intra genus peccati contra spem reperiri posse peccatum ali-quod gravius quocunque peccato infidelitatis. Quia nimirum à virtute spei elicitur amor concupiscentiæ erga Deum, vt bonum proprium. Quare odium Dei vt boni proprii, quod directè opponitur illi amori, opponitur etiam spei, & est gravius peccatum ex genere suo omni infidelitate, & hæresi; quia est magis directæ, & formalis auersio à Deo, & quia immediatè attingit Deum, infidelitas verò, solum mediante actu nostro, & denique, quia malitia, seu culpa ipsa est immediatè in voluntate: ergo ea est ex suo genere gravior, quæ per se corrumpit maiorem honestatem voluntatis: sed virtus spei perfectior est, quam fides, saltem vt fides est in voluntate, atque ideo in genere virtutis, vt probauerat disp. 1. sect. 6. quia fides pro vt est in voluntate, non est virtus Theologica, sed moralis, cum non habeat Deum pro obiecto, sed actum credendi Deo: spes verò pro vt est in voluntate, est Theologica, & terminatur ad ipsum Deum. Imò addit habitum fidei intellectualem esse etiam minus perfectum habitum spei; vnde dicto num. 5. concludit, summum peccatum contrarium spei, esse maius maximo peccato fidei contrario; nempe odium illud Dei, quod paulò superius num. 3. explicuerat per has voces: *volè potius in re alia, quam in Deo ponere felicitatem meam*: qui actus oriri potest, vel ex ira, vel ex nimio amore creaturarum. Loquendo verò (inquit num. 5.) de proprio actu desperationis, qui non oritur ex odio Dei, sed ex radio, vel ex alia tentatione, ob quam aliquis desistit voluntariè à prosecutione beatitudinis, tanquam à re impossibili, vel nunquam futura, probabile est infidelitatem, & maxime hæresim, esse gravius peccatum tali desperatione, propter rationem D. Thomæ. Hec Suarez.

P. Hurtado partim hac Suarij doctrina excitatus, partim aliis argumentis, non parum discessit à doctrina S. Thomæ supra adducta. Vnde disp. 69. sect. 3. in primis multa affert contra id, quod S. Thomas dixerat, desperationem esse maius peccatum infidelitate, quoad reparationem, & occasionem respiscendi: eo quod qui desperat, non

Odium Dei ex genere suo est gravissimum omnium peccatorum, secundum peccatum infidelitatis: tertio, desperationis.

SECTIO II.

Comparatur gravitas infidelitatis cum alijs peccatis.

33 **D**E hoc agit S. Thomas quæst. 10. art. 3. & infra quæst. 20. art. 3. vbi comparat desperationem de virtute fidei divina.

R r 2

34

non habeat principium, quo frænetur. Quam doctrinam impugnat primò, quia infidelis pauciora habet, quibus auertatur à peccato, quam solum desperans, nam hæreticus caret non solum fide, sed etiam spe, quæ sine fide esse non potest; & insuper caret cognitione intellectuali fidei, quæ eum cohibeat, quam fidei cognitionem retinet Catholicus desperans. Quod maximè locum habet in hæretico negante beatitudinem, aut penas futuræ vitæ: hic enim caret motiuo sperandi, aut timendi, & excludit omnem affectum circa hæc obiecta. Confirmatur, quia solum desperans habet potentiam proximam sperandi: hæreticus autem negans præmium, & penam futuram, habet impotentiam proximam sperandi; cum intellectus non assentiatur motiui sperandi.

35 Secundo arguit, quia posita fide, est distincta difficultas in spe; sunt ergo duæ difficultates superandæ, altera in credendo, altera in sperando: Catholicus autem desperans non habet vincendam nisi vnam, idque facilius, quia per fidem mouetur, & inclinatur; infidelis autem habet duas; ergo difficilius est ei respicientia. Tertio denique, quia ruina totius ædificij à fundamentis ægrius instauratur, quam ruina vnius partis: per infidelitatem autem ruit ædificium spirituale à fundamento, per desperationem verò ruit solum pars ædificij; ergo damnum fidei difficilius reparatur, quam desperationis.

Postea verò *sect. 4.* contra Thomistas docet desperationem ex specie sua obiectiua esse peccatū grauius infidelitate, quod probat argumentis ex P. Suarez supra adductis, quæ latius ponderat; & vrget ex eo, quod fides proit est virtus in genere moris, solum habet honestatem moralem piam affectionis, quæ affectio non est virtus Theologica, sed moralis, cum non habeat Deum pro obiecto sed honestatem credendi; inde infidelitas proit est peccatum in genere moris, non videtur esse vitium Theologicū sed morale; cum tamen spes in genere moris habeat honestatem Theologicam, & desperatio etiam in genere moris sit vitium Theologicum, & priuans honestate Theologica. Videtur autem Hurtado magis vniuersaliter loqui de desperatione, quam Suarez, qui id non concessit de desperatione orta ex tardio, vel alia tentatione; sed de odio Dei, vt boni nostri, orto ex ira, vel nimio creaturarum amore: quam distinctionem Hurtado non facit, sed loquitur indefinitè de peccato desperationis.

36 Ego non puto, ob hæc argumenta discedendum esse à doctrina S. Thomæ. Et in primis quod attinet ad excessum odij Dei supra infidelitatem, & alia omnia peccata, omnes conueniunt; & ratio est clara, quia charitas est suprema virtutum, & versatur circa summam, & infinitam bonitatem Dei, & per consequens habet summam honestatem obiectiuam, & summam etiam honestatem formalem ex parte sui: quare odium Dei, quod ei honestati aduersatur habet summam inhonestatem, & indecentiam: cum directè, & formaliter, ac expressè recedat à summa bonitate, & honestate. Nam iuxta regulam Aristotelis 8. *Ethic. cap. 5.* approbatam à S. Thoma 1. 2. *quest. 73. art. 4.* In moralibus illud est pessimum, quod optimo contrariatur, quod maximè habet locum in casu nostro, in quo illud optimum affert etiam summum debitum amandi illud bonum, cum sit obligatio amandi illud super omnia: quare tam ex parte boni, quod amandum est, quam ex parte

In moralibus
illud est pessimum, quod
optimum contrariatur.

Sententia
Auctoris.

debiti illud amandi, crescit grauitas odij Dei super omnia alia peccata. Quod tamen intelligo iuxta regulam generalem supra posita ex Suarez, suo. Aliunde enim non videtur repugnare, quod peccatum aliquod infidelitatis, vel alterius vitij in individuo, propter circumstantias grauius sit, quas habet, sit adeo graue, vt superet aliquod peccatum odij Dei in individuo, quod vel ex passionis nimia, aut vehementi tentatione excolitur aliquantulum, & decreseat eius grauitas. Nam sicut potest aliquis plura, & plura, peccata aliorum vitiorum multiplicando adæquare peccatum, quam aliquis patitur propter vnum peccatum odij Dei, quod commisit, ita possunt tot malitie, & circumstantiæ aggregari, & quasi multiplicari in vno aliquo peccato alterius vitij, vt adæquet, & superet penam debitam alicui odio Dei; & per consequens peccatum illud adæquet, vel superabit grauitatem illius odij Dei: nam æqualis, vel grauior pena non correspondet nisi æquali, vel grauiori culpæ. Quamuis autem in perfectione physica non possit supremum infimum attingere infimum supremi, & ideo imperfectissimum aurum, si verè est aurum, sit perfectius perfectissimo argenteo; & imperfectissimus Angelus sit perfectior perfectissimo animali: in moralibus tamen excessus perfectionis physice compensari potest multitudine rerum inferiorum, vel ex aliis circumstantiis, vt latius probauit *dist. 5. de incarnatione sect. 2. n. 21.* sic enim plures monete argenteæ adæquant, & superant in æstimatione morali vnam monetam auream; quod potest etiam contingere in hac materia.

Dubitari potest circa hoc ipsum an sicut peccatum odij superat ex genere suo infidelitatem, & omnia alia peccata, ita peccatum non diligentis Deum, quod fit per omissionem amoris debiti, superet ex genere suo omnia alia peccata. Videtur enim eadem esse ratio, cum omisso etiam dilectionis Dei aduersetur charitati, & priuet summam honestate diligendi Deum. Respondeo tamen in primis ad verificandam propositionem vniuersalem, quod peccata contra charitatem sunt ex genere suo grauiora aliis, non esse id necessarium: ad hoc enim sufficit, quod peccatum grauius sit contra charitatem sit grauius peccato grauius contra alias virtutes: peccatum autem grauius contra charitatem non est omisso amoris debiti, sed odium Dei. Deinde addo, oppositionem contra virtutis perfectionem, facere quidem, quod peccata, ceteris paribus sunt grauiora, non tamen quando cetera non sunt paria: non sunt autem cetera paria, si comparatus, v.g. omisso amoris Dei, cum peccato homicidij: nam est valde diuersus modus oppositionis, cum homicidium opponatur positivè, & contrariè debito iustitiæ, & charitatis erga proximum, omisso autem amoris Dei non ita opponitur charitati, sed omisso, & negativè, quæ est multo minor oppositio ex genere suo: sicut minus aduersatur Petro affirmati Ioannem venisse Romanam, qui negat venisse, quam qui dicit nec ipsum, nec alium hominem venisse, aut potuisse venire, quæ est assertio contraria. Non ergo mirum, quod ex diuersa, & maiori oppositione, cum virtute peccatum peccatum superare omissionem amoris Dei. Adde denique, cum proportionem debitam posse in omissione amoris Dei concedi eundem excessum respectu aliorum peccatorum; nimirum ex genere suo

omissio amoris Dei debiti esse grauiorem omissione cuiusvis alterius precepti pertinentis ad aliam virtutem, & hoc propter perfectionem virtutis, cui aduersatur, & maiori debito, quo obligat. Dixi semper, *ex genere suo* quia in individuo ex aliis circumstantiis potest alia omissio grauior esse, v. g. si aliquis omittat pro hac die dilectionem Dei, quam tenebatur hodie exercere, & alius omittat amorem proximi, vel parentum per totam vitam, vel omittat etiam hodie subuenire proximo in extrema necessitate spirituali, & alioquin in aeternum damnando, cui si hodie non subuenit, cras non poterit remedium ei amplius praestari, cum tamen, licet hodie omittatur dilectio Dei debita, & ideo peccetur, cras tamen possit Deus diligere, quae & aliae similes circumstantiae facere poterunt aliquando, quod grauior sit omissio alterius precepti, quam dilectionis diuinae debita.

8; Quod attinet ad excessum illum, quem S. Thomas considerauit in peccato desperationis supra infidelitatem, propter difficultatem reparationem, aduerto, Hurtadum non retulisse fideliter conclusionem S. Thomae, dum §. 5. ponit tanquam tertiam eius conclusionem, *desperatio est maius peccatum infidelitate, quoad reparationem, & occasionem recipiendi*. Nunquam autem S. Thomas dicta *quasi. 20. art. 3.* dixit, desperationem esse *maius peccatum*; sed si consideretur ex parte nostra esse *periculosius*: quod quidem, loquendo saltem de possibili, verissimum est, posse aliquod peccatum in se minus graue, esse nobis periculosius, propter occasiones, quas affert ad alia peccata. Imò contingit aliquando, peccatum quod in se est veniale, afferre maius periculum committendi alia mortalia, quam aliud, quod in se est mortale, v. g. nimius affectus ad ludum, cum iactura magna temporis, & bonorum fortunae affert magna pericula peritiorum, rixarum, & fortasse blasphemiarum, quam si aliquis omittat Missam vno die festo. Item desertio status religiosi, etiam si absque peccato graui aliquando fiat (vt fieri contingit aliquo, qui vota simplicia in nostra societate emisit, quibus per dimissionem absoluitur) affert tamen plerumque secum non mediocre periculum salutis aeternae ob saeculi occasiones, & ob defectum vberioris gratiae, & protectionis diuinae, quae priuantur non semel, qui postquam miserunt manum ad aratum, retro recedunt, & sunt minus apti regno Dei. Quod tantum periculum non subiret fortasse, qui in ipso statu religioso manens vno die omitteret diuinum officium, à quo peccato celerius ibi resurgeret, & facilius ab illo aliisque peccatis in posterum cauere. Non repugnat ergo peccatum minus graue in se afferre occasiones, & pericula plurius peccatorum, quam aliud, quod in se grauiorem habet malitiam.

39 Porro peccatum desperationis, comparatum cum peccato infidelitatis esse tale, probabiliter satis suadet rationibus S. Thomae. Pro quo aduerte, non debere fieri comparationem hominis Catholici desperantis de propria salute, cum haeretico etiam desperante: tunc enim non compararetur desperationis periculum, cum periculo solius infidelitatis, sed cum periculo infidelitatis, & desperationis simul, quod sine vel maius, vel aequale esset; quamuis & tunc posset fortasse aliquando maius esse periculum, Catholici desperantis, quam haeretici negantis praemia futura.

Card. de Lugo de virtute Fidei diuina.

ta, & ideo non sperantis, vt postea dicam: sed comparatio debet fieri Catholici desperantis, cum haeretico errante circa Eucharistiam, v. g. vel Trinitatem, non tamen desperante de sua salute: sunt enim haeretici plures, imò fere omnes, qui non desperant de salute, imò excedunt praesumptuose sperantes illam, vel sine meritis, vel certe extra Ecclesiam Catholicam. Quamuis autem sine fide non possint habere actum spei supernaturalem; non tamen peccant peccato desperationis, sed praesumptionis: cum quibus si compareretur Catholici desperans existimari potest in maiori periculo.

40 Prima ratio est, quia vtitur S. Thomas, quia Catholicus desperans de salute, non habet motum maxime hominem excitans ad obseruantiam legis diuinae, nempe retributionis spem: amittit etiam magna ex parte motum poenae, cum hanc iam supponat sibi incurrendam, quae duo potissimum cohibent passiones, & concupiscentias nostras, ne in praecipuum nos absque fratre no conciant. Quibus motibus non caret haeticus errans circa Trinitatem: adhuc enim credit, licet non fide supernaturali, praemium, & supplicium futurum, & sperat praemium, & timore supplicij, à vitiis abstinere, prout de facto Iudei eo motu legis onera sustinent: & quamuis haeticus erret aliquando circa aliquod peccati genus, putans, v. g. vlturam, vel fornicationem esse licitas, vel ieiunia non esse obseruanda, & ideo in ea materia libere peccet: circa alia tamen peccata non errat, & ab iis facilius cohibetur, quam qui spem praemij acquirendi, vel poenae vitandae amittit. Maius ergo periculum labendi in alia crimina affert, per se loquendo, desperatio quam haeresis, vel infidelitas.

41 Secundo possumus aliam rationem addere, quia nimirum errans circa fidem potest euidenter conuinci de credibilitate nostrae fidei, adductis motibus, & argumentis euidentis credibilitatis. Catholicus autem, qui retenta omnino fide, desperat, non ita facile conuinci potest; ipse enim non ideo desperat, quia neget Dei potentiam, vel fidelitatem (alioquin iam esset haeticus) sed quia attenta sua debilitate, & propensione ad peccandum, non credit futurum, quod se ab hoc affectu prauo velit vnquam corrigere, & diuinae legis obseruantiae difficultatem subire: nec potest euidenti argumento conuinci de falsitate huius existimationis, quae fortasse est vera: facilius ergo via suppetit, conuincendi intellectum errantis circa fidem, quam intellectum desperantis de propria salute absque vilo iudicio erroneo contra fidem.

42 Vnde vltimus colligo id, quod paulo ante indicavi, contingere etiam aliquando, quod facilius corrigi possit haeticus errans, circa praemia, & supplicia futura, & ideo desperans, quam Catholicus desperans etiam de propria salute. Nam haeticus ille potest euidentibus argumentis conuinci de credibilitate euidenti nostrae fidei circa praemia, & supplicia futura: quo errore ablati cessat pariter eius desperatio, quae illo errore nitebatur. Catholicus verò, qui ea omnia credit non ita mouetur iis argumentis ad sperandum, cum desperatio non oriatur ex errore, circa ea obiecta, sed ex apprehensione vehementi proprii periculi orti ex inueterata consuetudine, & affectu ad vitia: ideo dixi non solum comparatione facta inter Catholicum desperantem, & haeticum,

Haeticus errans circa praemia & supplicia futura, & ideo desperans facilius corrigi potest quam Catholicus desperans etiam de propria salute.

cum, non desperantem, difficiliorem esse respicientiam illius, quam huius: sed etiam facta fortasse comparatione Catholici desperantis, cum heretico desperante, desperatione orta ex iudicio erroneo circa præmia futura: si autem hereticus desperaret, non ex errore, circa beatitudinem à Deo dandam, sed ex apprehensione suorum scelerum, iam, tunc periculum non esse maius in Catholico sed tunc comparatio non esset desperationis vnius, cum infidelitate alterius, sed desperationis vnius, cum desperatione alterius, quæ utraque desperatio esset eiusdem rationis, & ideo non mirum, quod afferret idem periculum, & eandem respicientiam difficultatem.

43 *Hurtadi argumenta dissoluntur.*

Ex dictis facile iam erit Hurtadi argumenta supra posita dissolvere. Ad primum, negamus, hereticum pauciora habere, quibus cohibeatur à peccato; nam licet non habeat fidem, & spem, supernaturales, habet tamen iudicium de obligatione seruandæ legis, circa quam obligationem non errat: habet item spem præmij, & timorem supplicij quibus cohibetur, & retinetur in observantia legis saltem quoad multa: quæ spes, & timor in Catholico desperante non deseruiunt ad eum finem. Imò licet hereticus erraret circa ipsa etiam præmia futura pro iustis, & ideo videatur deesse illi aliquod motuum, quod Catholicus desperans habet adhuc ad sperandum: aliunde tamen cum solum desperet ex errore circa fidem beatitudinis, de cuius erroris falsitate potest facile convinci, facilius poterit habere plura motiva ad sperandum, quam ille alius Catholicus, quia difficilius poterit persuaderi, vt deponat iudicium de sua futura damnatione, quod est illi motuum desperandi.

44 Vnde ad confirmationem. Respondeo etiam in primis, parum referre, quod Catholicus desperans habeat potentiam proximam ad sperandum, quam hereticus errans circa beatitudinem promissam non habet; si tamen impotentia proxima in heretico facilius tolli possit, adductis motiuis veræ fidei, quam possimus Catholicum desperantem inducere ad spem concipiendam. Sic enim experimur etiam difficilius contingere, vt heretici gnari nostræ fidei conuertantur, & redeant ad fidem, quam vt gentiles carentes fidei notitia ea audita inducantur ad credendum: & tamen heretici, habent potentiam proximam ad conuersionem, quam gentiles non habebant, antequam fidem audirent. Addere tamen possumus, Catholicum etiam desperantem non habere potentiam proximam ad actum spei, quamdiu habet iudicium de sua damnatione futura, cum quo iudicio voluntas sperare non potest, habet tamen potentiam remotam, quatenus potest iudicium illud deponere.

45 Dices iudicium illud esse contra virtutem spei, quæ præcipiens spem, prohibet iudicium illud, quo actus spei impeditur, habet autem Catholicus potentiam proximam cohibendi semper illud iudicium: & ideo dicitur habere potentiam proximam antecedentem ad seruandum præceptum spei; quia iudicium illud non est antecedens, sed consequens, seu concomitans violationem præcepti sperandi. Sed contra, quia idem poteris dicere de heretico errante circa beatitudinem, qui quamuis, stante eo errore, non possit sperare: habet tamen potentiam semper proximam antecedentem recedendi ab eo errore, qui error non solum est contra fidem, sed etiam contra virtutem

spei, quæ præcipiens actum spei, sicut obligat ad non habendum iudicium absolutum, de damnatione propria futura, quo iudicio impeditur actus spei, sic obligat ad non habendum iudicium erroneum de beatitudine non futura pro iustis, quo etiam iudicio erroneo non minus impeditur actus spei: quare uterque habet actum primo potentiam remotam ad actum spei, & proximam ad impediendum illud iudicium, quo impeditur actus spei, & quod ea ratione videtur esse contra præceptum spei.

Ad secundum respondeo esse quidem duas difficultates, alteram ad credendum, alteram ad sperandum, quarum vna sola in Catholico restat superanda: sed in heretico etiam non errante circa beatitudinem, non restat nisi vna superanda credendi articulum in quo errat; nullam enim habet ad sperandum, cum adhuc in eo statu speret, & quidem cum excessu præsumptionis. Sed etsi erraret circa beatitudinem, minus difficile reduci potest ad sperandum, quam Catholicus desperans, quia facilius conuinci potest de falsitate sui erroris, quo ablato non habet difficultatem sperandi, quam illi alteri Catholico desperanti suadeatur, vt deponat iudicium de sua damnatione futura, vt dictum est, quæ difficultas in eo Catholico est tanta, vt sit maior, quam illæ duæ in heretico, quarum vna pendet ab alia, quæ ablata, statim cessabit, & non ita difficile auerti potest, sicut in Catholico.

Ad tertium respondeo iacturam fidei esse quidem iacturam fundamenti, quod est fides; esse tamen iacturam talem, vt restituito fundamento, statim sine nouis expensis restituantur omnia alia, quia non ceciderant, nisi propter defectum fundamenti, non per desperationis peccatum: sicut si fundamentum domus auferretur simul cum parietibus ei ad hærentibus; reposito postea fundamento reponeretur simul cum eo parietes, sine noua eorum constructione, aut expensis. Sic etiam si arboris radices euellerentur simul cum truncis, & ramis, facilius restitueretur tota arbor in eundem locum, quam si manentibus ibi radicibus abscissus fuisset truncus, qui certe non nisi longiori tempore, & maiori labore, per nouum incrementum recuperari posset. Hoc ipsum experientia testatur in eo, qui aliquin probus, & virtutibus plenus decipitur ab hereticis, & perdit fidem: hic enim, vbi primum errorem agnoscit, respicit, & faciliè virtutibus floret, sicut antea, quia contra eas non peccauerat, sed solum contra fidem: sic ergo recuperato fidei fundamento, absque difficultate sperat, quia non peccauerat contra virtutem spei. Sed etsi desperasset eo quod errasset etiam circa articulum remunerationis, adhuc restituito fidei fundamento, & ablato illo errore, statim absque noua difficultate speraret, quia tota iactura spei fuerat, propter iacturam vnius fidei. Catholicus verò qui reuera fide desperat, habet se sicut arbor cuius sola radix manet in terra, cui difficilius truncus restituitur; habet se sicut domus, cuius parietes destructi sunt, manente solo fundamento, cui maioribus sumptibus parietes sunt de nouo construendi, quam si parietes simul fundamento adherentes cum eodem auellerentur, & simul cum fundamento redire possent.

Iam nunc explicanda, & probanda restat altera pars sententiæ S. Thomæ, quæ docet infidelitatem ex genere suo grauius peccatum esse desperatione

ratione. Et in primis ad hominem impugnari potest distinctio illa Patris Suarez de desperatione orta ex odio vel alia tentatione, quam dicebat minus gravem esse quam infidelitatem; & de desperatione continentem odium Dei, ut boni nostri, orta ex ira vel nimio creaturarum amore, quam dicebat esse graviores infidelitate. Hoc, inquam, impugnari potest, quia si quid probant rationes eiusdem auctoris dicta *disp. 2. de Spe, sect. 2. num. 5.* probant etiam, desperationem primi generis graviores esse ex genere suo infidelitate. Quia nimirum desperatio magis immediate attingit Deum, à quo voluntas eo actu recedit, quam infidelitas, in qua voluntas non recedit immediate à Deo, sed ab actu credendi Deo, quem actum non vult habere, sed contrarium: Deinde arguit, hoc ipsum ex eo, quod culpa sit immediate in voluntate; ergo ea est in suo genere gravior, quæ per se corrumpit maiorem honestatem voluntatis: sed virtus spei perfectior est quam fides, saltem ut fides est in voluntate, atque adeo in genere virtutis. Quod argumentum non solum probat de odio secundum generis, sed etiam de odio primi generis, cum illius etiam malitia sit immediate in voluntate, & per consequens defluat per se honestatem spei, quæ est in voluntate, & quidem spei Theologicæ, cuius habitum à voluntate expellit, qui est habitus Theologicus in voluntate; cum tamen habitus pietatis affectionis, quem à voluntate expellit infidelitas non sit habitus Theologicus prout est in voluntate in genere virtutis. Argumenta ergo de utriusque generis odio probant maiorem gravitatem in genere peccati, quam sit peccatum infidelitatis.

Facilius ergo absque vlla distinctione dicimus cum S. Thoma, infidelitatem ex genere suo esse gravius peccatum desperatione, & quidem infidelitatis gravitatem maximam probat bene inde Suarez *disp. 16. sect. 2. num. 2.* ex Augustino *tract. 85. in Ioannem*, & *lib. 3. contra duas epistolas Pelagianorum cap. 30.* dicente, peccatum absolute dictum, intelligi per antonomasiam de peccato infidelitatis, & in hoc sensu accipienda verba Christi Ioannis 15. *Si non ovissem, peccatum non haberent.* & illa alia verba cap. 16. *arguer mundum de peccato.* & quia infidelitas constituit hominem in eo statu, in quo nullum meritum etiam de congruo exercere potest, & innumera peccata, & vitia secum affert, auferens principium totius iustitiæ, quæ est fides.

Explicitur
gravis in-
fidelitatis.
Vt hanc autem infidelitatis gravitatem magis à priori explicemus, & simul respondeamus argumentis contrariis, quæ supra ex Suariorum, & Hurtado reculimus, recolenda sunt, quæ diximus *disp. 10. sect. 3.* ubi explicuimus, actus reflexos imperantes alios actus directos ob eorum honestatem, non indigere alio habitu reflexo, sed elici ab habitu infuso directo eiusdem virtutis, quia æquivalenter versator circa idem motuum. Quod idem multo magis dicendum est, de actibus reflexis imperantibus actus directos alicuius vitij: unde actus imperans odium Dei, habet æquivalenter malitiam odij Dei, cum velit prosecutionem illius obiecti. Dixi verò id magis procedere in actu reflexo imperante actum malum, quam imperante actum bonum; quia ad honestatem formalem non sufficit velle obiectum bonum, nisi ipsa bonitas sit etiam motuum formale voluntatis; quare actus reflexus

imperans amorē Dei, propter honestatem ipsius amoris, licet velit mediare obiectum amoris Dei, quatenus vult efficaciter voluntatem efficacem illius obiecti, non tamen habet formaliter honestatem amoris Dei, quia non habet idem motuum formale, quod habet amor Dei nempe bonitatem infinitam Dei, sed motuum formale actus imperantis, est bonitas amoris Dei, quæ non est bonitas increata, sed creata, & finita. At verò ad contrahendam malitiam vitij non est opus habere illam pro motuo formali, sed sufficit eam directe, vel indirecte, velle, saltem ut obiectum materiale; unde qui vult efficaciter, & imperat sibi actum odij Dei, eo ipso in actu ipso imperij contrahere videtur aversionem à Deo, quam secum affert actus odij, quam aversionem vult saltem mediare per illud imperium; licet fortasse non sit motuum formale, sed solum obiectum materiale, directe, vel indirecte volitum: sicut qui imperat sibi voluntatem efficacem luxuriæ, vel actum invidiæ, contrahit in ipso imperio malitiam luxuriæ, vel invidiæ.

Ex hac autem doctrina inferitur licet voluntas credendi non sit formaliter virtus Theologica, propterea præcisè consideratur in voluntate, quia non habet pro motuo formali veritatem Dei nec aliquid divinum; sed honestatem credendi Deo: voluntatem tamen contrariam dissentientem Deo, dici posse vitium Theologicum; quia vult immediate averti à Deo per dissentium hæreticum, quo homo avertitur formaliter, & immediate à veritate Dei, quam negat: quare voluntas illa imperans aversionem formalem intellectualem à Deo, contrahit malitiam eiusdem rationis cum malitia formali, quam contraheret ipse dissentus erroneus intellectualis, si esset liber: sicut voluntas efficax odij Dei contrahit malitiam ipsius odij Dei. Cum ergo ipsa infidelitas intellectualis sit vitium Theologicum, & contraheret malitiam formalem intrinsecam Theologicam, si esset intrinsecè libera, eo quod sit formalis, & immediata avertit à Deo, & eius veritate: consequens est, ut voluntas eiusdem infidelitatis contrahat etiam malitiam formalem Theologicam, atque adeo sit non solum vitium morale, sed etiam Theologicum, hoc est avertens à Deo immediate, seu volens aversionem immediatam à Deo & eius veritate: sicut etiam desperatio, & odium Dei, sunt vitia Theologica propter eandem rationem, quatenus involuntate aversionem immediatam hominis à Deo.

Quo supposito, verisimile valde sit, quod ex genere suo gravior sit malitia infidelitatis, quam desperationis: utraque enim avertit hominem à Deo immediate: cum hoc tamen discrimine, quod desperatio avertit nos à Deo, quem debemus sperare nobis, ut bonum nostrum, atque adeo affectu minus nobili, quo magis Deus ad nos refertur, quam nos ipsi ad Deum, ut videbimus agentes de virtute spei. Infidelitas verò avertit nos à veritate Dei, quam per fidem debueramus amplecti sine respectu ad nostrum bonum aut commodum, sed propter infinitam Dei veritatem; quæ tendentia eò videtur nobilior, quod magis est ingenua. Quæ rationem breviter indicavit S. Thomas dicta *quest. 20. artic. 30. in corpore* dicens: *Ex quo patet, quod infidelitas, & odium Dei, sunt contra Deum, secundum quod in se est: desperatio autem, secundum quod eius bonum participatur à nobis: unde maius pec-*

catum est, secundum se loquendo, non credere Dei veritatem, vel odire Deum, quam non sperare consequi gloriam ab ipso. Quia nimirum magis conuertimur ad nos ipsos, & ad nostrum bonum per spem, cum tamen per fidem, & charitatem conuertamus nos ad solum Deum, & amplectamur eius veritatem, & bonitatem infinitam, quod magis constabit ex solutione argumentorum.

52.
Obiectio 1.

Ex dictis enim solui iam possunt, quæ P. Suarez obicit loco supra citato. Primum enim dicebat, odium Dei, quod opponitur amoris concupiscentiæ elicitum ab habitu spei, esse magis directam, & formalem auersionem à Deo, quam infidelitatem. Ad quod respondere possumus, quidquid sit, an amor ille concupiscentiæ erga Deum, ut bonum nostrum eliciatur ab habitu spei, an ab alio diuerso, de quo dicemus suo loco agentes de virtute spei: pro nunc negari posse, esse grauiorem auersionem ex genere suo in illa fuga opposita spei, quam sit in infidelitate: nam fuga desperationis non oritur ex eo, quod obiectum sit malum, imò ut ibi videbimus, desperatio non potest esse, nisi de obiecto bono, quod amamus, & à quo recedimus, non quia sit malum; sed quia nobis ut impossibile, vel difficile proponitur. Unde qui desperat, non proficitur implicite in Deo aliquid mali; sed potius magnum bonum, ob quod eum amat: sed propter difficultatem, vel impossibilitatem saltem consequentem, quam apprehendit, tristis, & quasi fugatus recedit à bono amato. Infidelitas verò recedit à Deo impingens Deo virtualiter saltem defectum intrinsecum falsitatis; dum negat vel Deum esse veracem, vel saltem esse vera, quæ sufficienter proponuntur, ut reuelata à Deo: quæ auersio ex genere suo inuoluit maiorem iniuriam, & irreuerentiam in ipsum Deum.

53.
Obiectio 2.

Secundò arguebat: quia actus ille odij, seu desperationis immediate attingit Deum, infidelitas verò, non nisi mediante actu nostro. Respondeo ex dictis, in primis infidelitatem intellectualem esse auersionem immediatam à veritate Dei, quam explicitè, vel implicitè negat, & quidem cum maiori irreuerentia erga Deum, quam sit in recedente per desperationem à Deo propter difficultatem, quem nisi amaret non desperaret, ut diximus, neminem enim desperat de malis, quæ nollit: Deinde ipsa etiam voluntas precedens dissensum erroneum, licet non habeat pro obiecto immediate volitò aut nolito Deum, sed dissensum intellectualem; contrahit, ut diximus malitiam auersionis immediatæ intellectualem, quam haberet dissensus ipse erroneus, si esset liber; sicut voluntas reflexa odij Dei, licet non attingat immediate Deum, sed mediante actu odij quem imperat, contrahit malitiam odij Dei, ad quam contrahendam sufficit attingere obiectum odij, mediante odio volitò.

54.
Obiectio 3.

Tertiò arguebat, quia illa est grauior culpa, quæ per se corrumpit maiorem honestatem in voluntate: nam culpa est immediate in voluntate: sed maior est honestas spei, quam fidei in voluntate: nam spes in voluntate est virtus Theologica, qualis non est fides, propterea est in voluntate, cum pia affectio credendi non sit in voluntate virtus Theologica, sed moralis; ergo ex genere suo grauior est culpa desperationis, seu odij oppositi amoris concupiscentiæ erga Deum, quam sit culpa infidelitatis. Ad hoc argumentum in primis iam supra vidimus, probare etiam maiorem

grauitatem in desperatione, quæ non oritur ex odio Dei, sed ex odio, vel ex alia tentatione, cum hæc etiam corrumpat in voluntate honestatem spei Theologicæ: quam tamen maiorem grauitatem supra infidelitatem non cōcedit Suarez de eiusmodi desperatione orta ex odio, omnes ergo debemus agnoscere in ipsa voluntate infidelitatis maiorem grauitatem, quam in desperatione aliqua, quæ corrumpit honestatem Theologicam spei in voluntate. Quare ad obiectionem respondemus, licet virtus fidei, propterea est practice actus voluntatis, non habeat actus Theologicos, esse tamen ex genere suo maiorem honestatis, quam sit spes, & infidelitatem etiam propterea est in voluntate esse grauius peccatum. Quia ad honestatem, & inhonestatem virtutis & vitij, non attenditur solum, an actus sit formaliter Theologicus, sed etiam an sit Theologicus ex obiecto, hoc est, an afferat honestatem, vel inhonestatem Theologicam obiectum. Nam dignitas virtutis Theologicæ, & grauitas vitij oppositi, prouenit ex eo, quod vnitur immediate cum Deo, vel auerit immediate à Deo. Quando ergo bonitas obiectiua est vniò ipsa immediata cum Deo, & malitia obiectiua est auersio ipsa immediata à Deo, id sufficit ad refundendam maiorem honestatem, vel grauiorem turpitudinem in actu voluntatis ex genere suo. Quod de fide respectu in voluntate credendi, & in voluntate infidelitatis: nam licet neutra voluntas feratur formaliter immediate in Deum, & ideo non sit formaliter Theologica; obiectum tamen vtriusque est vniò immediata cum Deo, vel auersio immediata à Deo, qua intellectus immediate amplectitur diuinam veritatem, vel immediate ab ea aueritur. Quare obiectum vtriusque voluntatis est Theologicum in ratione obiecti, & per consequens refundit bonitatem, vel malitiam in voluntatem, proinde ac si ipsa voluntas esset Theologica, quia bonitas, vel malitia voluntatis desumitur ex conditione ipsius obiecti. Unde fides merito appellatur communiter virtus perfectior, & dignior, quam sit spes: quod quidem abque distinctione Theologi communiter affirmant, non distinguentes de fide, propterea est in intellectu, vel propterea est in voluntate, sed absolute id affirmant de virtute fidei, quia nimirum vtriusque excellentiam considerant, ex vniòne immediata, qua hominē cum Deo coniungit, quatenus actus spei, coniungit immediate hominem cum Deo, ut obiecto sperato, & motiuo sperandi; fides verò propterea est in intellectu, coniungit hominem cum diuina veritate, & propterea est in voluntate, vult illam coniunctionem immediatam intellectus, cum veritate diuina: quæ coniunctio ut supra diximus, perfectior est ex genere suo, quam sit coniunctio, quæ sit per actum spei. Negamus itaque actum desperationis corrumpere per se maiorem honestatem, quam actum infidelitatis: hic enim ex genere suo priuat maiorem honestatem obiectiua, nempe perfectiori coniunctione cum Deo, & affert grauiorem auersionem obiectiua à Deo; unde etiam corrumpit ex genere suo maiorem honestatem formalem, nempe voluntatem perfectioris coniunctionis immediate cum Deo, quo sensu sustineri potest satis verisimiliter sententia, & doctrina S. Thomæ, quæ est communis aliis Theologis.

Tria tamen obseruanda sunt circa hanc communem doctrinam. Primum est, hunc excessum graui

grauitatis semper debere intelligi, vt monuimus ex genere suo: potest enim cōiungere, vt in indiuiduo propter alias circūstantias aggrauantes homicidium, v.g. hoc sit grauius, quam aliquod peccatum infidelitatis in indiuiduo: si quis v.g. occideret summum Pontificem sanctissimum, & à cuius vita maximè dependet bonum totius Ecclesiæ & hoc sine causa; sed ex mera malitia, & odio, quis neget hoc peccatum in indiuiduo, grauius esse, & maiori pœna puniendum, quàm heresim illius, qui vt suo domino placeret, hæreticus ad breue tempus factus est, & statim resipuit & ad fidem Catholicam rediit. Debent ergo in hac comparatione cetera esse paria, quoad durationem, intentionem, libertatem, & alias omnes circūstantias: alioqui comparatio præcisè de sumpta ex nobiliori virtute, cui peccatum aduersatur, sæpius fallere poterit. Quod à fortiori locum habebit, si peccata contra fidem facta ex ignorantia etiam culpabili comparentur cum peccatis alterius generis; cum circūstantia ignorantia multum diminuat peccati grauitatem. Quin imo verisimile satis est, quod cum aliis dixit Suarez *Disput. 16. sect. 2. num. 6.* non solum in indiuiduo, sed etiam in specie contingere quoddam grauius sit peccatum aliquod, quàm aliud peccatum contentum sub genere perfectiori, v.g. fornicatio ex specie sua est grauior culpa, quàm sit furtum ex specie sua, vt fateretur S. Thomas *infra quest. 154. art. 3.* & tamen furtum opponitur iustitiæ, quæ est dignior virtus ex genere suo, quàm temperantia, cui opponitur fornicatio. Quod etiam in perfectione physica verum existimo, vt suppono ex philosophia, & fatetur Suarez *loco citato.* Nam genus viuientis secundum se nobilius est, quàm non viuientis; & tamen fungus ex specie sua minùs perfectus videtur, quàm sit Sol ex specie sua, qui certè superat fungum in aliis multis prædicatis nobilioribus. Quamuis quoad hoc, vt verum fatear, potest fortasse esse questio de nomine: nam excessus ille potest dici provenire non ex specie, sed ex alio etiam genere nobiliori, sub quo est illa species, v.g. excessus Solis supra fungum provenit ex genere incorruptibilem, sub quo est Sol, quod genus ex se nobilius est, quàm corruptibilem, sub quo est fungus; atque ideo Sol non est solum perfectior fungo ex specie sua, sed ex genere suo, nempe ex genere incorruptibilem, & fungus non est solum imperfectior ex sola specie sua, sed ex genere corruptibilem, & facile defectibilem, & parum actiuorum, &c. sic etiam fornicatio non solum ex specie sua est grauior furto, sed ex genere suo, quod est versari circa bona corporis, quæ ex genere suo sunt nobiliora, quàm bona fortuna; circa quæ versatur furtum; quod ideo etiam est leuius ex genere suo, quàm fornicatio, & sic de aliis similibus exemplis dici posset; de re tamen ipsa nobis sufficit, quod sub aliquo genere ignobiliore, possit reperiri aliqua species nobilior, quàm sit species contenta sub alio genere nobiliori; siue hæc maior perfectio proveniat illi, ex ratione specifica, siue ex alio genere nobiliori disparato, sub quo continetur eadem species: hoc enim ad propositum parum refert.

56 Secundò obseruandum est, comparationem non fieri inter fidelem peccatorem, & infidelem: fortasse enim grauius punitur peccator fidelis, quàm infidelis, vt dixit Urbanus Papa relatus

in cap. *scimus 12. quest. 1.* sed comparari solum peccatum infidelitatis, cum quolibet alio peccato & in hoc sensu dicimus, peccatum infidelitatis infidelis hominis esse ex genere suo grauius quolibet alio peccato; quod non sit odium Dei: cetera tamen peccata, v.g. fornicatio, furtum, &c. hominis fidelis frequenter grauiora sunt, quàm eadem peccata commissa ab infideli, propter maius lumen, quod fidelis habet, & maiorem obligationem non peccandi: vnde fit, quod postea grauius punitur, quàm infidelis: non quod furtum fidelis grauius punitur, quàm infidelitas, sed quia cetera peccata, quæ plura sunt, grauius puniuntur in homine fidei, quàm hæc eadem in infideli, & ideo sæpe omnibus pensatis maiorem pœnam habeat fidelis damnatus, quàm infidelis.

57 Tertiò obseruandum est, sicut supra diximus excessum odij Dei super omnia alia peccata non arguere, quod etiam omisso dilectionis Dei debita ex præcepto charitatis excedat omnia alia peccata, excedere tamen ex genere suo omissiones peccaminosas aliorum præceptorum: sic etiam cum proportionem idem dicendum esse, de omissione fidei debita non excedere quidem grauitate alia peccata, quoad est mera omisso actus fidei, qui eo tempore debebat elici, & non est etiam interpretatiue infidelitas: excedere tamen ex genere suo peccata omissionis contra alia præcepta, præter omissionem dilectionis Dei, quæ est contra præceptum charitatis. Quod idem cum proportionem dicere possumus de dissensu positivo contra fidem orto ex ignorantia, excedere quidem ex genere suo, & ceteris paribus, peccata ex ignorantia, quæ sunt contra alia præcepta, excepto semper peccato ex ignorantia, contra charitatem Dei: quæ omnia ex supradictis facile constant, nec indigent alia probatione.

58 Vna solum restare potest difficultas contra totam hanc doctrinam, quia licet infidelitas, quæ aliquis negat Deum esse summè veracem, auertat immediatè hominem à Deo, negando eius veritatem infinitam, & intrinsecam; alij tamen dissensus hæretici non negantes Dei veritatem, sed eius reuelationem; nimirum quod de facto Deus reuelauerit Eucharistiam, vel quid simile, non videntur euertere hominem immediatè à Deo, sed à creatura, nempe à reuelatione, quam negant, & quæ est aliquid extrinsecum Deo. Non ergo apparet vnde hæc infidelitas habeat tantam grauitatem, quæ superet grauitatem aliorum peccatorum saltem ex genere suo, & ceteris paribus. Ad hoc tamen iam diximus supra, non solum auerti à veritate Dei eum, qui credit Deum non esse veracem, sed etiam eum, qui credit falsa esse, quæ debet Deo reuelanti credere. Quod idem cum proportionem inuenitur in odio Dei, & in desperatione, per quæ etiam peccata auerititur homo immediatè à Deo. Ad odium enim auertens à Deo, non requiritur, quod apprehendatur in Deo non esse bonitas infinita, aut aliquid esse malum intrinsecum Deo: nam hæc iam esset hæresis manifesta, sine qua certum est posse committi peccatum odij Dei: vnde nec requiritur, quod voluntas auertatur à Deo, quia Deus malus est in se: sed sufficit apprehendere Deum, vt malum nobis propter mala nobis inflata, propter quæ voluntas odit Deum, propter de facto odio habent damnati, propter tormenta, quæ ab ipso patiuntur: iam enim auertuntur per actum contrarium ab infinita bonitate Dei. Sic etiam Catholicus desperans,

desperans, non apprehendit Deo deesse fidelitatem, omnipotentiam, misericordiam, &c. nec ideo desperat, sed apprehendit difficultatem magnam ex parte sua, quam non credit de facto superandam auxiliis Dei, licet non neget posse superari; & hoc sufficit, ut auertatur à Deo per actum contrarium, desperando Deum, quem deberet sperare. Similiter ergo hæreticus, licet non neget, Deum esse veritatem infinitam; dissentit tamen iis, quæ Deo deberet credere, & ideo auertitur ab infinita veritate Dei per actum contrarium dissentiendo iis, quæ propter diuinam veritatem deberet credere. Auerti ergo à Deo per actum contrarium, non est solum negare in Deo esse perfectiones illas, quæ sunt motuum amandi, sperandi, aut credendi, aut propter defectum illius motui increati dissentire, desperare, vel odio habere; sed sufficit, per actum contrarium resistere illis motuius increatis: hoc sufficit ad excessum illum grauitatis, quam hic recessus immediatus à Deo habet ex genere suo super omnia alia peccata: quatenus per hæc tria peccata recedit homo immediate ab ipso Deo.

59 Dices, qui odio habet proximum, quem deberet diligere propter Deum, non ideo dicitur odio habere Deum, propter quem diligendus esset proximus: ergo qui negat veritatem reuelatam, quam propter Dei veritatem deberet credere, non ideo dicitur immediate recedere à veritate diuina, quam quidem non negat; sed solum Dei reuelationem, sine qua credi adhuc potest infinita Dei veritas. Respondeo negando consequentiam: excessus enim infidelitatis, desperationis, & odij Dei super alia omnia peccata, quem Theologi considerant, prouenit ex eo, quod per hæc tria peccata homo auertit se directè, & immediate à Deo, ut dixit S. Thom. *dist. 20. art. 3.* & alibi sæpe. Hæc autem auersio seu fuga, cum sit intentionalis, pertinet ad intellectum, & ad voluntatem. Voluntas ergo recedit, & fugit per affectum fugæ, qui opponitur prosecutioni: fugit verò voluntas dupliciter obiectum; primò quia malum est, & hic est affectus odij; secundò non quia malum est, sed quia impossibile, vel difficile apprehenditur; & hic est actus desperationis, quo voluntas recedit ab obiecto bono, non tam fugiens, quam fugata ab ipso obiecto voluntatem à se repellente, ut latius explicabitur Deo dante *in tract. de spe*. Vtrouque ergo modo voluntas recedit directè, & immediate per actum posituum à Deo, nempe per odium Dei, quo fugit Deum tanquam malum, vel in se, vel certè ipsi homini: atque etiam per desperationem, quia recedit etiam directè à Deo, non quia malus sit, sed quia eius assequutio difficultate sua deterret, & quasi fugat voluntatem; quæ licet non tam fugiat, quam fugetur, recedit tamen, difficultate depressa, auertit se à prosecutione summi boni, seu Dei; qui etiam est recessus directus, & immediatus à Deo, ut bono nostro. Intellectus autem non habet alium modum recedendi, seu auertendi se, & fugiendi posituè ab obiecto, nisi per dissensum: nam sicut per assensum amplectitur obiectum, ita per dissensum ab eo posituè fugit.

Hic tamen dissensus potest esse duplex, nempe formalis, & expressus, vel virtualis, & æquivalens: Primo modo recedit intellectus à Deo negando expressè eius veritatem, qui est pessimus actus infidelitatis, quo homo se auertit immedia-

tè, & expressè ab infinita veritate Dei. Secundo modo recedit intellectus ab eadem Dei veritate, negans id, quod sufficienter proponitur reuelatum à Deo, & quod propter diuinam veritatem deberet credi. Qui etiam est recessus directus, & immediatus à veritate Dei, licet non sit formalis, sed virtualis; quia negare esse verum id quod proponitur, ut dictum à Deo, & quod propter Dei auctoritatem debet credi, est virtualiter negare veritatem Dei, quia negat veritatem creatam, sine qua in his circumstantiis Deus non potest esse verax: unde æquivalenter negatur veritas Dei: & ideo S. Thomas *dist. 20. art. 3.* simpliciter, & absolute dixit, quod per infidelitatem, homo ipsam Dei veritatem non credit: quia nempe dicit non esse verum id, quod credere debet, dictum esse à Deo. Fator hinc æquivalentiam, qua dicimus, negantem articulum reuelatum, negare virtualiter Dei veritatem, non fundari in mero debito physico ipsius intellectus, sicut qui negat conclusionem, quæ euidenter sequitur ex præmissis, cogitur necessario ad negandam præmissam aliquam, nec potest physice intellectus, si attendat ad illationem, & connexionem, negare conclusionem assentiendo utrique præmissæ: in casu autem nostro potest quidem intellectus, saltem imprudenter assentiri veritati Dei, & negare articulum reuelatum, negando esse à Deo reuelatum. Dicitur tamen virtualiter negare veritatem Dei, propter necessitatem partim physicam, partim ex debito morali, qua negato articulo debet negare veritatem Dei. Quia nimirum videt esse obligationem credendi, illam esse reuelationem Dei, qua reuelatione Dei concessa, prodest obligatio illam concedendi, cogitur iam physice intellectus, negato articulo reuelato, ad negandam veritatem Dei, cum qua posita reuelatione, habet connexionem necessariam veritas articuli reuelati: & ideo dicitur æquivalenter, seu virtualiter, dissentiendo articulo, negare veritatem Dei reuelantis.

Vnde constat iam differentia inter odium proximi, qui deberet amari propter Deum, & dissensum articuli, qui deberet credi, propter veritatem Dei. Nam qui negat articulum fidei, habet dissensum, qui eum cogit necessitate, partim physicam, partim ex debito morali, ad negandam veritatem Dei, qui est intellectualis recessus, & auersio immediata, saltem virtualis, & æquivalens ab ipsa veritate Dei, & perinde se habet æquivalenter, ac si diceret Deus non est verax. Qui verò odio habet proximum, non habet vllum actum, qui eum cogat necessitate physica, vel orta ex debito morali, ad odium formale, vel ad desperandum Deum; sed solum cogitur ad non diligendum Deum super omnia, durante illo odio proximi, quatenus in dilectione Dei super omnia continetur implicitè dilectio proximi propter Deum. Non tamen cogitur physice ad habendum odium Dei, ut constat: nec etiam cogitur ex debito morali, cum non habeat præceptum habendi aliquem actum, ex quo, durante odio proximi, cogatur ad habendum odium ipsius Dei: ideo odium proximi non est auersio directæ à Deo, & immediata: dissensus verò articuli reuelati, est saltem virtualiter auersio immediata saltem virtualis ab ipsa veritate Dei.

SECTIO III.

Dispositio infidelitatis in Paganismum, Iudaismum, & Hæresim.

61 **I**nfidelitas potest late accipi, & in genere, vel strictè, & quasi in specie: Primo modo comprehendit omnem dissensum contra nostram fidem; siue sit hæresis, siue Iudaismus, siue gentilismus: secundò modo accipitur magis strictè, prout condistinguitur ab hæresi de qua dicemus *disput. sequenti*. Nunc loquimur de infidelitate in genere, & primo modo, quæ communiter diuidi solet in tria membra; Paganismum, Iudaismum, & hæresim; de qua diuisione agunt Theologi in præsentia, cum S. Thoma *qu. 10. art. 5. circa quam diuisionem*, Aduerto in primis, in eo sermonem esse solummodo de infidelitate, prout opponitur fidei Catholice, nam si aliquis dissentit reuelationi priuatiæ sibi sufficienter dispositæ, peccabit quidem grauiter contra fidem, ut vidimus in superioribus, & tamen non erit paganus, Iudæus, vel hæreticus: neque eius infidelitas pertinet ad iudicium humanum, sed ad diuinum. Theologi autem eas tantum species infidelitatis assignauerunt, quæ deferuntur ad dignoscendos infideles in humano iudicio, relicta illa alia infidelitate priuata, quæ ad humana iudicia inutilis est.

De diuisione ergo in hoc sensu intellecta plures occurrunt difficultates: Ante quas tamen obseruandum est, Paganismi nomine in præsentia comprehendi omnes alios infideles, qui nec ad Iudaismum pertinent, nec ad hæreticos. De etymologia autem huius nominis, *Pagani*, & cur ad infideles translatus sit, multa congerit Hurtado *disput. 7. sect. 1. ex Azorio tom. 1. lib. 8. cap. 24.* quibus omissis certum est, hoc nomen à pago derivari, unde rustici frequenter apud veteres auctores Latinos *pagani* dicebantur. Postea à Iureconsultis translatus est nomen ad significandos eos qui essent, militiae ascripti; unde frequenter leges distinguunt milites à paganis, hoc est, à non militantibus, qui aliis ad bella migrantibus domi manerent, & pagos habitarent: nam, & ipsæ vrbes in pagos, id est, regiones diuidebantur. Hinc teste Hieronymo, & aliis, Ecclesie Patres ethnicos capere appellare *paganos*. Hoc est militiae Christiane non ascriptos: quod etiam placuit Alciato, Connano, & aliis apud Azorium ubi supra, qui licet id non probet, postea tamen approbavit; sumpta non leui coniectura ex narratione Theodoretii lib. 3. hist. c. 13. dicentis, Constantinum pugnaturum contra Maxentium tyrannum, voluisse milites omnes ad bellum difficilimum sacro baptismo suscepto præparari: eos vero, qui recusarent, immunes à militia domos suas redire iussos. Unde credibile est eos omnes, qui Christiana sacra recusarent, cepisse dici *paganos*; neque enim ante illud tempus *Pagani*, nomen inuenimus in hac infidelium significatione usurpatum. Sic etiam *gentiles* dicti sunt, eo quod Iudæi nationes omnes, præter suam gentem, seu *gentes* appellabant. Frequenter etiam vocantur *Ethnici*, græco nimirum vocabulo ab *ethnos*, quod gentem significat, & hæc sufficient de voce prænotasse.

62 Hoc supposito, Prima difficultas est, quomodo

hæ tres species infidelitatis distinguantur inter se. Aliqui enim volunt distingui ex parte subiecti: nam ille, qui fidem nulla ex parte suscepit dicitur paganus; qui verò ex parte suscepit, nempe quoad legem Moysi, seu vetus testamentum, & reiecit fidem Christi, dicitur Iudæus: qui denique suscepit fidem Christi, seu nouum testamentum; & adhuc errat in aliqua parte dicitur hæreticus. Quod cum tanto rigore aliqui intelligunt, ut dicant, cum solum esse hæreticum, qui veram Christi fidem suscepit, & postea quoad aliquid eam deserit; quo pacto loqui videtur Caietan. & Bañes *disput. art. 5. Quem tamen sensum alij merito reiciunt*, Suarez in *præsentia disput. 16. sect. 4. num. 5. Lorca discepto art. 5. num. 6. Cominch disput. 18. num. 59. Hurtado disput. 7. §. 11. & alij communiter*. Primò quia filij hæreticorum in hæresi educati nunquam receperunt veram fidem Catholicam, & tamen sunt verè hæretici, postquam fidem Catholicam sufficienter propositam respuunt. Secundò arguit idem Suarez *num. 9.* quia Catechumenus, qui ab hæreticis catechizatur & imbibit eorum errores, est verè hæreticus etiam antequam baptizetur: est enim infidelis, & non est paganus, nec Iudæus; & tamen ipse nunquam veram fidem suscepit. Tertio quia Catholicus, qui postea ad Turcarum, vel Iudæorum sectam transit, non sit hæreticus, sed paganus, vel Iudæus; & tamen veram Christi fidem prius suscepit, ergo non est hæreticus, omnis qui à vera fide suscepta deficit.

53 Ipse verò Suarez *num. 4. & 10.* videtur, ad distinguenda hæc tria membra, recurrere ad scripturam sacram, receptam, vel non receptam, ita ut Paganus sit, qui neutrum testamentum recipit: Iudæus, qui recipit vetus, & reiecit nouum; hæreticus qui recipit etiam nouum, sed adhuc errores aliquos retinet. Hanc tamen distinctionem impugnatur Hurtado ubi supra §. 15. Primò, quia Mahometani, seu Sarraceni plectique admittunt Pentathecum, circumcisionem, & tamen non sunt Iudæi, sed cum paganis computantur. Nec obstat, quod non admittant libros prophetarum veteris testamenti, quia saltem admittunt illos alios libros, quod sufficit ad extrahendos illos à Paganismo; sicut extrahitur à Iudaismo hæreticus, qui admittit partem noui testamenti, licet non admittat omnes eius scripturas. Secundò, quia potest hæreticus reicere totum nouum testamentum, ut à Manichæis factum esse dicit Maldonatus, in præfat. ad Euangelia, c. 2. & tamen credere Christum venisse, & fuisse Redemptorem, &c. hic cerè non erit paganus, cum credat Christum, & in Christum, & ob eandem rationem non erit Iudæus: erit ergo hæreticus, licet non admittat nouum testamentum.

Propter hæc idem Hurtado §. 18. dicit, hanc diuisionem non esse Metaphysicam, sed moralem, inductam ad commodè ferendum leges diuersas contra diuersos gradus infidelium, & ad æconomiam Ecclesiasticam, diuersæ enim leges statuuntur circa Iudæos, vel Paganos, vel hæreticos. Iudæorum ergo nomine Ecclesia intelligit omnes non baptizatos, qui circumcisione, & aliis ritibus Moysæis vtuntur. Rursus baptizatos omnes, quomodocunque à Catholica fide deuient, vocat hæreticos: Paganos autem vocat alios omnes infideles, qui nec baptizati sunt, nec circumcisione, & ritibus Iudaicis vtuntur, in quo sensu diuisio est exacta, & ad æquata.

Hic

64

Hic modus explicandi rei ipsa incidit in opinionem illam Caietani; & aliorum supra relatorum, qui dicebant, has differentias, desumendas esse non ex obiecto, sed ex subiecto, in quo prius recepta fuerat, vel non fuerat fides Christi; quam explanationem Lorca loco supra citato dicit indignam esse, quæ ascribitur S. Thomæ, & ipse Hurtado §. 13. dixerat esse, homine Philosopho indignam: & tamen ipse postea, licet non recurrat ad hoc, quod fides suscepta antea fuerat in subiecto, recurrit tamen ad aliam conditionem etiam præteritam ex parte subiecti, nempe quod baptismum antea suscepit, ut sit hæreticus, vel quod suscepit circumcisionem, ut postea dicatur Iudæus. Quare eisdem argumentis reici potest; quia licet antea circumcisionem vtilem crediderit, & ritus Iudæos; si tamen postea circumcisionem, & omnes alios Iudæorum ritus dereliquerit, & transeat ad Ethnicos, falsosque Deos colat, iam nunc eiusdem prorsus sectæ, ac religionis est cum Ethnicis, quorum omnes ritus profiteretur; ergo eius infidelitas præsens non pertinet ad Iudaismum, sed ad Paganismum, & ita omnes communiter dicunt illum ex Iudæo factum Gentilem, vel Mahomgranum. Quod idem est de Christiano baptizato transeunte ad Iudaismum, vel Gentilismum: non enim dicimus factum esse hæreticum, sed Iudæum, vel Gentilem, cum idem prorsus sentiat, & eandem religionem profiteatur, quam Iudæi profitentur, vel Gentiles. Fateor, hunc rationem baptismi suscepti, subiici Ecclesiæ correctioni, & pœnis, quibus non subiacent non baptizati: hoc tamen non arguit diuersam infidelitatem, sed eandem puniri ab Ecclesia in vno, quia eius subditus est, & non in alio, qui non est eius subditus: sicut etiam Princeps punit pœna capitali reum homicidij sibi subditum, quia pœna non punit reum eiusdem criminis, qui non est eius subditus.

65

Confirmatur primò, ex communi loquendi modo, quo hæreticos appellamus eos, qui solum circa veram baptismi formam errant, & ideo verum baptismum non suscipiunt, quoad reliqua verò Christianam religionem profitentur, & acceptant. Sic enim Paulianistæ, qui verum baptismi ritum non seruabant, hæretici tamen vocabantur, ut constat ex Hieronymo dial. contra Luciferianos circa finem, & Innocentio I. *epist.* 22. *cap.* 5. & excepti fuerunt à regula communi, de non rebaptizandis iis, qui ex hæresi conuertuntur, quia hi hæretici carebant vero, & valido baptismo: sic etiam hodie Anabaptistæ, qui non nisi prouecta valde ætate baptizantur, dicuntur hæretici etiam ante baptismum susceptum, ut notauit Coninch *vbi supra num.* 59.

Confirmatur secundò, quia Christianus baptizatus è contra, si ad gentilismum transeat, nunquam à sanctis Patribus hæreticus appellatur, sed Apostata; sicut Iulianus Imperator Apostata dictus est, non hæreticus, & alij similes: & in vniuersum regulam vniuersalem constituunt, quod hæreticus non est, qui Christum omnino negat: sic enim dixit vniuersaliter Ambrosius lib. 7. in Lucam: *nemo hæreticorum Christi nomen negat.* & Gregor. lib. 20. *moral. cap.* 9. dixit, hæreticos sub nomine Christi contra Christum militare. Qui ergo Christum negat omnino, nec sub nomine Christi errat, non appellatur hæreticus, licet baptizatus fuerit, si ad ritus, & sectas Paganorum, vel Iudæorum omnino transeat.

Ego itaque opinor, differentiam inter hæc tria membra, non esse attendendam ex eo, quod homo suscepit, vel non suscepit baptismum, vel circumcisionem, sed ex parte obiecti negati, & crediti: addo tamen, ut diuisio sit adæquata, & membra ad inuicem sint condistincta, debere etiam hanc non omnino metaphysicè considerari, sed cum aliqua moralitate pendente ex arbitrio prudentis viri. Primam partem declaro, & dico, Iudæum in hac diuisione appellari eum, qui legem, & ritus Iudæicos proficitur: hæreticum vero eum, qui proficitur religionem Christianam, & ad hoc non totam eius fidem tenet: paganus denique eum, qui neutram religionem proficitur, in quo sensu diuisio est adæquata: nulla enim infidelitas reperitur, quæ ad aliquod ex illis membris non pertineat: loquimur autem nunc de hæretico in latiori significatione, non strictè de eo, qui venit ab Ecclesiâ pœnis hæreticorum. Ad hoc enim aliæ conditiones examinandæ sunt, vti prius susceptus, pertinacia contra Ecclesiam, & aliæ de quibus *infra disp.* 20.

Dixi autem attendi hanc differentiam ex parte obiecti negati, & crediti, quia ad ferendum iudicium de singulis actibus infidelitatis secundum, imò & de omnibus simul non sufficit considerare quale obiectum nostræ fidei per illos actus negatur, sed oportet etiam considerare, quid aliud de obiectis nostræ fidei homo ille credat, vel non credat. Nam omnia, quæ Iudæus negat de nostra fide, negat etiam Paganus gentilis; & tamen infidelitas vnus pertinet ad Iudaismum, alterius verò ad paganismum. Illa ergo infidelitas Iudæi, quæ negat dogmata nostræ fidei, non habet denominationem Iudaismi præcisè ex obiectis, quæ negat: nam eadem etiam obiecta negat Paganus, sed etiam ex obiectis, quæ Iudæus credit, seu non negat, & ideo est Iudaismus quia negat etiam dogmata, & idem homo credit etiam dogmata nostra, quæ quia gentilis non credit, ideo infidelitas, in qua conuenit cum Iudæo non vocatur in gentili Iudaismus, sed gentilismus, seu paganismus partialis. Et in hoc sensu concedi potest, quod differentia inter has infidelitates desumitur aliquando ex parte subiecti: nimirum comparando infidelitatem Iudæi cum infidelitate pagani, quæ præcisè negat, quod Iudæus etiam negat, non differunt ex obiecto illius infidelitatis, sed ex subiecto negante, vel non negante alia dogmata: si tamen compareretur tota infidelitas Iudæi, cum tota pagani, differunt etiam ex parte obiecti, cum tota infidelitas pagani terminetur ad plures errores contra fidem nostram, quàm infidelitas Iudæi. Quod idem etiam inter diuersas hæreticorum sectas apparet: nam Arianiismus, quatenus præcisè negat supremam potestatem Pontificis Romani, non differt à Lutheranismo, quatenus eam negat, ex parte huius obiecti negati: differt tamen ex parte aliorum articulorum, quos negat Lutheranismus, & Arianismus non negat, sed credit, & è contra: & ideo singuli errores Lutherani pertinent ad Lutheranismum, & singuli errores Ariani pertinent ad Arianismum, quia obiectum adæquatum vnus differt ab obiecto adæquato alterius.

Vt autem melius adæquatio diuisionis, & condistinctio ad inuicem harum trium infidelitatum sensum in hoc sensu appareat, oportet explicare secundam partem conclusionis, & ostendere quomodo aliquod admiscendum sit moralitatis ad eam verifican-

risicandam. Diximus enim paganum v. g. dici, qui nec ritum Iudaicum, nec Christianum profiteretur: Potest autem contingere, quod aliquis negans fidem Christianam profiteatur aliquid ex ritu Iudaico; sed ita parum, ut moraliter id non sufficiat ad hoc ut dicatur profiteri Iudaismum. Sic enim Mahometani circumcissionem vsurpant, & abstinent carnibus porcinis, non tamen eorum infidelitas dicitur simpliciter Iudaismus, sed Paganismus, quia illa pauca non sufficiunt, ut dicantur moraliter profiteri sectam Iudeorum: sicut etiam iidem Mahometani farentur, Christum fuisse hominem sanctum, & Prophetam, quod quidem Iudaei negant, & Christiani farentur: id tamen non sufficit, ut dicantur haeretici, quia non sufficit, ut dicantur profiteri religionem Christianam. Cum enim Iudaismus, v. g. contineat plurimos ritus, & confiteatur plures articulos, denominatio Iudaei non debet sumi ex vno, vel alio ritu Iudaico, sed ex maiori parte, & ex substantialibus illius religionis. Si autem aliqua secta introduceretur magis à paganismo distans, quam Mahometani, & plura ex Iudaismo accipiens, tunc arbitrio prudentis iudicandum erit, ut pertineat ad Iudaismum, vel ad Paganismum, & ideo diximus, aliquid moralitatis debere misceri, ad distinguendas has tres infidelitates, & collocandas singulas infidelium sectas, in aliqua ex his tribus classibus infidelium. Quod idem necessarium esse poterit, ad discernendum, an secta aliqua pertineat ad haesim, an potius ad Iudaismum, vel Paganismum: poterit enim miscere adeo pauca ex Christianismo, & adeo multa ex Iudaismo, ut potius pertineat ad Iudaismum, quam ad haesim, vel e contra; solum posset esse difficultas, si aliqua secta ex quo misceret, ex Iudaismo, & Christianismo, vel ex Iudaismo, & Paganismo ad quam ex his tribus classibus reducenda esset. Sed hic casus nec vnquam positus est, nec moraliter videtur ponendus: & congruitatem huius diuisionis in praedictas tres classes, satis est, quod apta sit ad distinguendas infidelitates, quae de facto sunt, & quae moraliter occurrere possunt: cum tota haec diuisio magis sit doctrinalis, quam metaphysica, & potissimum fuerit inducta ad distinguendas leges contra infideles latas, & instructiones necessarias ad eos conuincendos, vel corrigendos.

69 Hinc infero primò, quid dicendum sit de illo, qui recipit nouum testamentum, non tamen vetus: hic enim propriè erit haereticus, quia recipit religionem Christianam, secundum ea, quae sunt propria religionis Christianae, & continentur in nouo testamento: imò etiam si nec nouum testamentum admitteret: si tamen Christum admitteret, & praecipua dogmata Euangelij, non ut contenta in scripturis, sed ut per traditionem habita, adhuc esset propriè haereticus, quia sub Christiano nomine errores profiteretur. Et quidem antequam quidquam noui Testamenti scriberetur, iam erant plures Christiani, & fortasse ex eis orti iam erant aliqui haeretici; unde professio ipsa religionis Christianae absque receptione Scripturarum sufficit ad constituendum hominem haereticum, si ex parte à Catholica fide pertinetur errat.

70 Infero secundo idem esse de eo, qui vetus Testamentum negaret; sed tamen profiteretur legem Iudaicam, quasi ex traditione à Deo acceptam: hic enim etiam pertinetur ad Iudaismum, Card. de Lugo de virtute fidei diuina.

propter eandem rationem. Vnde quando S. Thomas dicto art. 5. probat hanc diuisionem ex eo, quod omnis infidelis vel renititur fidei nondum susceptae, & pertinet ad paganismum, vel renititur fidei Christianae susceptae in figura, & pertinet ad Iudaismum, vel denique renititur fidei Christianae susceptae in ipsa manifestatione veritatis, & tunc pertinet ad haesim: haec inquam ratio non debet ita intelligi, ut ad Iudaismum necesse fuerit recipere figuras fidei Christianae, prout contentas in veteri Testamento; sufficit enim eas recipere prout etiam per traditionem habebantur: sic etiam ad haesim, sufficit recipere fidem Christianam, prout à Deo, licet non recipiatur, prout manifestatur per scripturas: ubi obiter nota, per fidei *suspensionem*, quam S. Thomas praexigit ad Iudaismum, vel haesim, non intelligit, ut supra dicebamus, quod homo ille veram fidem Catholicam aliquando antea habuerit, sed quod tunc quando habet haesim, admittat fidem Christianam, quoad alia praecipua dogmata etiam ea non credat fide supernaturali, sed humana; & similiter ad Iudaismum sufficit ritus legis Iudaicae profiteri, & suscipere tunc quando fidem Christianam respuit.

Infero tertio, hanc diuisionem potuisse etiam locum, cum proportionem debitam habere, ante euangelium, & in statu legis antiquae, tunc enim si Iudaeus fidelis, postea in errorem aliquam contra suam fidem incideret, fuisset in rigore haereticus: in quo puncto Suarez dicta sect. 4. n. 19. & 12. licet bene asserat contra Bannes dicto art. 5. Iudaeum illum tunc non incidisse in infidelitatem Iudaismi, sed in haesim, si ab aliquo solum articulo deficiebat; si verò à tota lege, & eius fide, incidisset in Paganismum: ratio tamen quam reddit num. 11. non placet. Dicit enim diuisionem hanc magis abstracto modo intelligendam esse, ut omnis ille, qui nullam reuelationem Dei sibi propositam suscipit, dicatur Paganus; qui verò reuelationem propositam expressam partim recipit, partim credit saltem materialiter, dicitur haereticus. Quare Iudaeus tunc potuit fieri haereticus, negando aliquem articulum ex propositis tunc sibi expressè. Non tamen erat tunc infidelitas illa, quam nunc appellamus Iudaismum, quia non poterat tunc peccari, negando aduentum Christi, admissa fide Christi in figura.

72 Hic tamen explicandi modus non placet, ut dixi, quia non est verum, vniuersaliter loquendo, esse haereticum illum hominem, qui reuelationem sibi expressè propositam partim suscipit, & partim respuit: nam ante aduentum Christi, si aliquis ex Iudaeis transiret ad populum gentium, & crederet vnitatem Dei, & negaret immortalitatem animae, & alia dogmata omnia Iudeorum, non esset propriè haereticus sed paganus, etiam si vnitatem Dei crederet, per traditionem ortam ex prima Dei reuelatione, prout nunc de facto credunt Mahometani, qui certe non omnes cognoscunt vnum Deum ex creaturis, sed id credunt ex traditione, & fide humana orta ex reuelatione Dei, & derivata vsque ad Mahometem; & tamen ij negantes Christi diuinitatem, & diuisionem Dei futuram, & redemptionem per Christum, & alia huiusmodi, non dicuntur haeretici, sed pagani. Sic ergo potuit tunc contingere, nam multi ex populo gentium, fidem habebant de Deo vno, & remuneratione, imò & de futuro aduentu Messiae, ut constat de S. Iob, & alijs, qui

71
Supradicta
diuisio infidelitatis an potuerit etiam
locum habere
ante Euangelium,
& in
statu legis
antiquae.

72

in ea fide, & lege naturæ salutem consequen-
tur: si ergo aliquis Iudæus relicto Iudaismo, sed
retenta credulitate vnus Dei, negasset alios ar-
ticulos, de aduentu Christi futuro expressè sibi
propositos, non deberet dici hæreticus, sed pa-
ganus, prout nunc Mahometani dicuntur pa-
gani, licet confiteantur vnum solum Deum, ergo ad
hæresim non sufficit retinere partem fidei expres-
sè propositam, & partem respuere, sed aliquid vl-
terius addendum est.

73
Regula S.
Thomæ ad di-
stinguendas
species infide-
litatis.

Possimus ergo dicere, nunc de facto has tres
infidelium classes bene distingui per illam regu-
lam sancti Thomæ, nempe per penitentiam
ad fidem non susceptam, vel ad fidem susce-
ptam in figura, vel ad fidem susceptam in ma-
nifestatione veritatis. Sed in primo membro
per fidem non susceptam, non debet intelligi,
quod nihil à Deo reuelatum suscipiat, sed in iis
tribus membris, fides, significat statum quandam
fidei, de redemptione per Christum futura: quæ
quidem fides constituere statum Legis naturæ,
& fideles illius temporis coniungebat in vni-
tatem fidei: postea in statu legis scriptæ, fuit fides
Christi in figuris quatenus lex illa constituatur
per ritus, & sacrificia, & alia multa, quæ omnia
Christum, & eius redemptionem futuram præfigura-
bant. Denique in lege noua eadē fides Christi præ-
sēs posita est in manifestatione veritatis expressè.
Pagani ergo dicuntur, qui non suscipiunt fidem
de Christo, etiā prout in statu antiquo propone-
batur. Iudæi, qui eam suscipiunt, & vtuntur ri-
tibus Christi redemptionem præfigurantibus;
quoad fidem tamen eadem erat fides Iudæorum,
& gentilium fidelium, & vtrique eadem credere
tenebantur; nam gentiles fideles licet non tene-
rentur vtriusque Iudæorum, debebant tamen
credere omnia, quæ Iudæi credebant, si iis suffi-
cienter proponebantur: quare vtrorumque infide-
litas tunc ad eandem classem pertinebat, si de-
ficiebant à vera fide. Nam si negabant redemptio-
nem futuram per Christum, aut alia, quæ cum
ea redemptione habebant necessariam connexio-
nem, vtrique fiebant pagani: si verò negabāt alia
minoris momenti retenta saltem materialiter fi-
de Christi venturi, vtrique fiebant non pagani,
sed hæretici; quia retenta fide de Christo, erro-
res alios tenebant. Nam hæretici nomen abstra-
hendo ab hoc, & alio tempore vsurpatur ad eos

Hæretici
nomen quid
præcisè signi-
ficet.

solos significandos, qui suscepta professione fidei
veræ de Christo, alios errores miscent. Tunc er-
go hæretici erant, quicumque sub professione
Christi redemptoris futuri (quæ tunc erat vera
Christi fides) alios errores habebant; quales
erant Saducæi, negantes resurrectionem, & alij
similes. Nunc autem, quia vera fides Christi, est
solum de Christo iam præsentis, ideo hæretici illi
soli dicuntur, qui recta confessione Christi, non
futuri, sed præsentis, & redemptionis factæ, alios
errores tenent: semper ergo idem fuit formale
significatum huius vocis (hæretici) licet pro mu-
tatione status, variatum fuerit materiale signifi-
catum illius, quia nunc sola fides euangelica, est
vera fides de Christo, quare sub sola illius pro-
fessione dari potest hæresis: semper tamen fuit
paganismus eorum, qui Christum non agnosce-
rent, & hæresis eorum, qui sub professione eius
fidei, quæ tunc erat fides vera de Christo, alios
errores miscbant.

74
Iudaismus
semper fuit.

Dubium esse posset de infidelitate media, quæ
nunc est Iudaismus, an semper fuerit, an verò

ante aduentum Christi essent solum duæ classes
infidelium, nempe paganorum, & hæreticorum, nam
Iudaismus tunc non continebat infidelitatem,
sed professionem veram, & Catholicam. Adhuc
tamen dicere possumus, diuisionem hanc
potuisse habere statum medium tertie clas-
sis medię inter Paganismum, & hæresim. Nam
sicut nunc Iudaismus est classis media distincta à
Paganismo, qui nihil credit de Christo, & distin-
cta ab hæresi, quæ credit verè Christum venisse, Iu-
dæus autem credit Christum, sed venturum; ita
ante aduentum Christi poterat Iudæus errare,
credendo falsò Christum venisse, qui error extra-
heret à Iudaismo in quo Christus credebatur, &
creditur venturus, & non transferretur ad Paganis-
mum, quia crederet Christum promissum redem-
ptorem, atque adeo sciret classem mediam cor-
respondentem Iudaismo præsentis, quæ classis
nunc non habet nomen proprium: differret tamen
à paganismo, & hæresi, sicut nunc Iudaismus
differt ab illis. Nam sicut nunc Iudæus falsò cre-
dit Christum venturum, quem hæreticos verè
confiteretur venisse; ita tunc illa infidelitas media
falsò crederet Christum venisse, quæ Iudæi, hæ-
retici, & Catholici verè crederent venturum: at-
que ideo secta illa fortasse appellata fuisset
Christianismus. Vel alio nomine derivato à nomine
illius hominis, quem eius sectatores crederent
esse Christum. De re autem constat illam fore
infidelitatem mediam inter hæresim, & Paganis-
mum, quia non minus differret à Iudæis, quam
nunc ab eisdem Iudæis differat Christiani, at-
que etiam hæretici: nam Christiani, de facto
differunt potissimum à Iudæis, quod credant ve-
nisse Christum, quæ illi credunt venturum. Hac
autem differentia tunc etiam fuisset, cum hoc
solo discrimine, quod nunc Christiani hoc verè
credunt, quod tamen tunc sectatores illius sectæ
falsò crederent: quod non videtur augere, vel mi-
nuere differentiam: nam licet per impossibile
Christiana nostra religio falsa nunc esset, non
ideo minus differret à Iudaismo ex parte obiecti
atque ideo nos non essemus solum hæretici res-
pectu Iudæorum, sed essemus infideles ita à Iu-
dæis distantes, sicut Iudæi nunc distant à nostra
vera religione, quæ est distantia maior, quam
hæreticorum, cum non errent intra eandem pro-
fessionem de Christo.

75
Dices, infidelitas illa tertia, tunc solum reni-
teretur fidei susceptæ in figura, cui etiam renite-
retur hæresi Iudæi hæretici, & non fidei mani-
festatæ in veritate: ergo magis differunt nunc
hæresis, & Iudaismus ex quibus hæresis renititur
fidei secundum veritatem manifestatam, & Iu-
daismus solum fidei, secundum figuram susceptam,
quam tunc differrent hæresis mera, & infidelitas
illa tertia credens Christum iam venisse. Respon-
deo eandem fore tunc differentiam inter illas tres
infidelitates, quæ nunc est etiam iuxta regulam
S. Thomæ. Nunc enim iuxta S. Thomam diffe-
runt, quia paganismus opponitur fidei nullo
modo susceptæ, (hoc est, vt diximus, fidei Chri-
sti.) Iudaismus fidei Christi susceptæ in figura,
& hæresis fidei Christi susceptæ secundum mani-
festatam veritatem: hoc est, susceptæ, quatenus
profiteretur Christum iam in veritate manifesta-
tum esse. Tunc autem totidem tres status posse-
mus considerare in fide, cui opponerentur tres
illæ infidelitates. Nam Paganismus opponeretur
fidei de Christo venturo, nullo modo à Pagano
susceptæ

suscepta: infidelitas verò illa media asserens Christum iam venisse, opponeretur eidem fidei veræ de Christo venturo, suscepta ab illo fidei, saltem secundum figuram, & promissionem factam: hanc enim promissionem factam, & figuras præcedentes non negaret, sed reciperet ille infidelis, & pseudochristianus, sicut non negamus, sed recipimus veri Christiani: opponeretur ergo eius infidelitas fidei Christi venturi, suscepta secundum figuram. Denique hæresis mera Iudæi hæretici, opponeretur eidem fidei Christi venturi, suscepta ab illo hæretico, etiam secundum negationem manifestationis veritatis, seu quatenus negat Christum venisse, quæ negatio manifestationis veritatis constitueret tunc statum vltimum illius fidei, sicut nunc manifestatio veritatis constituit vltimum statum fidei nostræ. Clarius, & brevius, nunc tres infidelitates, ut supra diximus, differunt ex parte obiecti totalis, quia Paganismus negat omnino Christum: Iudaismus negat solum venisse: hæresis verumque admittit, & negat alios articulos. Sic etiam tunc differunt tres illæ infidelitates ex parte obiecti totalis: Paganismus negaret omnino Christum; infidelitas media Pseudochristianus, negaret solum Christum venturum: hæresis denique neutrum negaret, sed verumque affirmaret, & negaret alios articulos: essent ergo tunc eadem tres classes infidelium, mutato nomine classis mediæ, quæ nunc est Iudaismus in Pseudochristianismus, qui affirmaret falsò Christum iam venisse, sicut nec Iudæi falsò affirmant Christum adhuc venturum.

Cum tamen Christum redemptorem venturum, aut venisse negent, numerantur cum paganis, qui Christi fidem nullo modo recipiunt.

Infero sextò Atheismus etiam in homine baptizato non pertinere ad heresim, sed ad paganismum, cum non magis suscipiat fidem quam Paganus, imò minus credat de Deo, quam Ethnici idololatæ, qui ad minus non negant aliquid nomen. Magis dubitari potest de Antichristo, & eius affectis, ad quam infidelitatis classem pertineat eorum infidelitas. Nam Suarez in præfati dicta disp. 16. sect. 4. in fine, breuiter dicit, infidelitatem illam Antichristi, & suorum ad Iudaismum pertinere. Hoc tamen limitatione indigenti nam si sermo sit de doctrina illius, qua negabit Christum Dominum fuisse Messiam, sed legem Moysis adhuc durare, eiusque obseruantia à suis exigeret, & tandem se verum Messiam promissum esse persuaderet: hæc quidem doctrinam infidelitatis Iudaismi continet, quatenus suscepta fide Christi in figura discedit a vero Christo, & negat eum ante illa tempora venisse: ipse tamen Antichristus non habebit interius hoc infidelitatis genus, nec crederet se esse verum Messiam, sed erit fortasse Atheus, & Paganus in corde ut putat idem Suarez. 2. tom. in 3. part. disp. 54. sect. 4. Hinc colligitur. Vnde nec semper eius affectus infidelitatis Iudaismi retinebunt, si credimus eidem Auctori illi dicenti, quod post obtentum regnum, & dominium, latuam deponet, & verum Deum negabit, Moysis legem contemnet, seque solum adorari iubebit: ipse verò in occulto Daemonis idolum colet, à quo regnum, opes, & concusum, ad mirabilia patranda obtinebit, quibus homines seducat, & abducatur ad eum solum colendum, & venerandum: quare iam tunc eius affectus magis erunt pagani, quam Iudæi.

Hinc denique facile erit iam dissolvere aliqua, quæ contra hanc trimembrem diuisionem obijci solent. Primò obijciunt, quia sicut hæresis distinguitur à Iudaismo, ex eo quod hæreticus suscipiat fidem contentam in veteri testamento, & hæreticus recipiat verumque testamentum, sic etiam deberent distinguere duæ classes infidelitatis, quarum vna recipiat dimidium testamenti veteris, & altera recipiat totum illud. Respondeo ex dictis diuisionem hanc non attendi secundum partes scripturæ, quæ recipiuntur, sed ex Christo recepto, vel non recepto, ut explicauimus: siue ergo recipiat totum testamentum vetus, siue partem, siue etiam nihil; si tamen aliquis recipit Christum promissum, & neget venisse, pertinet ad Iudaismum: sicut è contra, si recipiat verum Christum redemptorem, qui iam venit, & erret circa alia, est hæreticus, siue recipiat totum novum testamentum cum veteri, siue solum novum, siue partem solum illius, siue nihil: sufficit enim errare sub nomine Christiano, & sub confessione Christi iam præsentis, ut à Iudæo, & Pagano distinguatur.

Secundò obijciunt, quia si aliquis confiteatur Christum, neget tamen omnem reuelationem externam, & dicat omnia reducenda esse ad spiritum, & instinctum internum, & ideo se credere Christum, quia spiritus internus id dicat, hic non erit Iudæus, nec Paganus, ut constat, sed neque etiam erit hæreticus, cum nullam reuelationem recipiat; ergo pertinebit ad aliam quartam infidelitatis classem; vel dicendum erit, ad hæresim solum attendi, an infidelitas sit in ho-

78
Atheismus
ad quam speciem infidelitatis pertinet

79
Obiectio 1.

Obiectio 2.

76
An eadem in infidelitatis classe pertineat inueniri in lege naturæ

77
Quid dicendum de Philosopho credente esse vnum Deum, & negante alios articulos nostræ fidei. Respondeo enim ex dictis, illum Paganis annumerari, non solum, si vnum Deum, ex ratione solum naturali, & ex creaturis cognoscat, sed etiam, si per traditionem id acceperit, quæ ex prima Dei reuelatione ortum habuerit. Nam ut supra diximus, ut aliquis inter hæreticos, vel Iudæos numeretur, non sufficit in vno, vel alio articulo cum eis convenire, sed debet convenire, quoad substantialia: potissima autem substantia Iudaismi est credere Christum venturum: sicut & Christianismi credere Christum venisse: qui ergo neutrum crederet, nec Iudæus esset nec Christianus, atque adeo nec hæreticus, sed Paganis annumerandus, prout nunc annumerantur Mahometani, qui vnum solum Deum confitentur, & quorum plures non ex ratione naturali, sed ex traditione id tenent, quæ fortasse ortum habuit à reuelatione Dei, atque ideo fide naturali potius quam ratione Deum vnum solum confitentur: Quod magis verisimile est, si, ut dicunt, eorum etiam Pentatheum recipiant.

mine baptizato: ita arguit Hurtado *dicta diff.* 71. §. 17. Respondeo illum esse propriè hæreticum, ad hæresim enim pertinent omnes, qui recipiunt fidem Christi manifestati in veritate, & iam præsentis: quando autem dicimus hæreticum recipere fidem Christi, non est sermo de fide vera, & formali, sed de fide materiali, & obiectiua; hoc est, recipere Christum, quem vera fides Christiana credit; & docet, etiam si illum non recipiat per verum actum fidei diuinæ; imò certum est hæreticum non recipere Christum per veram fidem diuinam, cum nullum habeat actum fidei, ut supra vidimus. Sic etiam ad Iudaismum pertinet, qui recipit fidem Christi in figura, & tamen certum est, Iudæum non exercere verum actum fidei diuinæ circa figuras Christi, & vetus Testamentum. Sicut ergo ad Iudaismum sufficit recipere fidem Christi in figura, materialiter, & obiectiue, id est, confiteri, id quod confitetur fides Christi in figura, licet id non credat per verum actum fidei, ita ad hæresim sufficit recipere materialiter, & obiectiue fidem Christi manifestatam in veritate, id est, confiteri, Christum præsentem, quem confitetur vera fides Christiana, licet id ab hæretico non credatur per verum actum fidei diuinæ. Neque ex hoc sequitur Philosophum sequentem vnum Deum, quem ex creaturis ratione naturali arguit, non esse Paganum, cum iam credat idem obiectum, quod credit fides, licet id non credat per actum fidei, sed per discursum ex ratione naturali. Hoc, inquam, non sequitur, quia Philosophus ille nullam fidem etiam obiectiuam recipit de Christo: diximus autem eum, qui omnino negat Christum etiam in figura, pertinere ad paganismum.

81
Obiectio 3.

Tertio obicit idem Hurtado *ibi*, quia potest aliquis credere Christum venisse, & esse Deum, simulque colere alios Deos; ut ferè de Tiberio Cæsare fertur: hic ergo erit mixtus ex Christianismo, & Paganismo, & pertinebit ad aliam infidelitatis classem. Respondeo, Tiberium, & si quis alius similis inueniatur, Paganum fuisse: non enim agnouit Christum Deum, nec etiam Christum Dei, cum non attribuerit Deo veram diuinitatem, sed fictam, & nihil de diuinitate habentem: sicut etiam Philistæi, & alij gentiles, qui Deum aliquem Hebræorum esse dicebant, illum tamen non agnoscebant ut verum Deum; sed ut vnum ex alijs Dijs, qui eo ipso, quod plures erant, nullus erat Deus. Ad hoc ergo, ut aliquis non annumeretur Paganus, necesse est, quod Christum vel futurum, vel præsentem fateatur, Christum, inquam, Dei Filium, siue consubstantiallem, ut fides catholica agnoscit, siue non consubstantiallem, ut Arius ponebat; sed tamen qui sit Christus Dei veri, ab eo ad salutem mundi mittendus aut missus, à qua existimatione longè aberat Tiberius, & si quis fuit similis, cum nullum verum Deum agnosceret, sed plures fictos cum essentia repugnante diuinitati.

82
Obiectio 4.

Quarto obicitur, quia dubitans de fide ad nullam ex illis tribus classibus spectat. Respondeo facile, eo modo, quo dubitans in fide, est infidelis, reduci ad aliquam ex illis classibus: est enim quid commune ad omnes illas: nam si dubitat totaliter de fide Christi etiam in figura, pertinet ad Paganismum; si verò dubitet, an Christus venerit, pertinet ad Iudaismum: si verò de hoc non dubitet, sed de alijs, est hæreticus. Quod idem cum proportionem dicendum est de apostasia, quæ

etiam est quid commune ad Paganismum, & Iudaismum, & hæresim, solumque ex parte terminatur à quo, connotat fidem Catholicam prius habitam, & postea desertam, de quo tamen dicemus *sect. sequenti*.

Hic ergo suppositis circa explicationem, & sufficientiam huius diuisionis; secunda difficultas principalis esse solet; An possit aliquis contrahere duas vel omnes illas infidelitates, ita ut sit Paganus, Iudæus, & hæreticus. Non est autem dubium, quin successiue id fieri possit simul verò esse non posse constet ex dictis; quia Paganismus cum excludat Christi confessionem, etiam in figura non potest esse cum hæresi, quæ Christum expresse confitetur, nec cum Iudaismo, qui eum confitetur saltem in figura: similiter Iudaismus, qui Christum venisse negat, non potest simul esse cum hæresi, cum hæretici non sint, qui Christum venisse non confitentur. Dubium est de Iudæo, qui simul negaret Thobiam habuisse filium, aut necessaria esse bona opera ad salutem: nam quatenus hoc negaret eius infidelitas non pertineret ad Iudaismum, cum Iudæi etiam hoc confiteantur, ergo pertineret ad hæresim, atque adeo esset simul Iudæus, & hæreticus. Suarez *dicto n. 13*, dicit, per se non posse id contingere, posse tamen per accidens, ex conscientia erronea, quem modum loquendi imitatur etiam Hurtado *dicta diff.* 71. §. 18. *in fine*: sed vix intelligo quorsum hic sermo fiat de conscientia erronea. Quæ enim conscientia erronea requiritur, ut peccet contra fidem, qui negat necessitatem bonorum operum ad salutem? nam conscientia erronea, est dictans obligationem, ubi non est, vel eam negans ubi est, in hoc autem casu conscientia dictaret obligationem confitendi, & non negandi necessitatem bonorum operum, quæ obligatio verissima est. Solum posset conscientia erronea habere locum, quando Iudæus persuaderet sibi obligationem credendi, v.g. per se oportere necessitatem circumcisionis, & tamen eam necessitatem negaret, tunc enim ex conscientia erronea contraheret malitiam hæresis, quidquid sit, an esset dicendus simpliciter hæreticus. Sed neque est ille casus de quo nunc agimus; nec P. Suarez eum casum expresse rat, dum agit de Iudæo, qui non solum repugnaret Christianæ fidei, sed etiam in eam credenda in lege veteri, aliquid negaret. Talis autem est Iudæus, qui negaret purgatorium, vel necessitatem bonorum operum, cum hæc sint ex credendis in lege etiam veteri.

De hoc itaque breuiter dicendum est, iuxta id, quod notauimus supra, infidelitatem illam specialem circa illum articulum, si secundum se consideretur, non differre quidem ab infidelitate, qua hæreticus Lutheranus, vel Calvinista eundem articulum negat, in illo tamen subiecto, non dare denominationem hæretici simpliciter, & absolute, quia differentie harum trium infidelitatum, ut ibi diximus, non desumuntur ex obiecto singulorum errorum seorsim, sed ex obiecto adæquato totius infidelitatis, quæ est in illo subiecto; in quo obiecto adæquato, si non continetur negatio Christi iam manifestati, homo ille dicitur hæreticus: si continetur, dicitur Iudæus, vel Paganus, quæ denominationes desumuntur ab infidelitate totali, & non ab una solum parte illius. Quare ad rationem dubitandi propositam dicimus, illum quatenus præcisè negat illum articulum, nec esse Iudæum, nec Paganum.

ganum, nec etiam hæreticum, sed infidelem infidelitate indifferenti ad illas tres classes, ad quarum unam pertinebit ex coniunctione, vel separatione ab aliis erroribus propriis Paganismi, vel Iudaismi, à quibus, quia separatus reperitur, ille error in Christiano ideo dicitur hæresis, ut supra dictum est.

85 Tertia difficultas est, quæ infidelitas harum trium grauior sit, de quo S. Thomas *dicta quest. 10. art. 6.* ubi docet, in una consideratione Paganismum excedere, quia plures fidei veritates negat, atque ita magis corrumpit fidem, quod idem dicit, de Iudaismo comparato cum hæresi: in alia tamen consideratione dicit paganismum excedi à Iudaismo, & hunc ab hæresi, quia grauius est peccare in fidem susceptam, quam in non susceptam: hæreticus autem plus suscipit de fide quam Iudeus, & hic plura quam Paganus: quare omnibus pensatis concludit, hæresim esse pessimam omnium infidelitatum. Quam etiam doctrinam aliis verbis amplectitur Suarez *dicta sect. 4. num. 14.* dicendo Paganum extensiuè plus peccare, quam Iudæum, & hunc plus quam hæreticum; intrinsicè tamen grauius peccare hæreticum, quam Iudæum, & hunc etiam grauius quam Paganum: quod etiam colligit ex Chrysostomo *hom. 5. ad populum*, dicente eum, qui sub nomine Christiano recedit à fide esse peiorem gentili pro quo etiam assert Hieronymum *in c. 18. Istaie*.

86 Ego eandem doctrinam cum S. Thomali-benter admitto; circa eam tamen duo aduertenda videntur. Primum est, comparisonem hanc solum versari inter ipsa peccata infidelitatis, non verò inter peccata vtriusque infidelis: fortasse enim plerumque plura, & grauiora peccata in aliis materiis committunt pagani communiter loquendo, quam Iudæi, & plura fortasse Iudæi, quam hæretici, saltem si sint ex illis hæreticis, qui solum circa speculabilia errant, & non circa res practicas propter errant hæretici moderni, qui errant circa præcepta, tollentes de medio ieiunia, castitatem, penitentiam, & alia eiusmodi, quorum certè peccata plura sunt, quam Iudæorum: comparatio ergo solum fit inter peccata infidelitatis, inter quæ grauius videtur hæresis, quam Iudaismus, vel paganismus, propter maiorem libertatem, cognitionem, obligationem, &c. quæ sunt in Christiano, quam in Iudæis vel Paganis.

87 Secundò aduertendum est, doctrinam hanc S. Thomæ, intelligi regulariter, & ut plurimum solet contingere: Aliquando enim, & non raro contingit etiam, quod Paganismus, vel Iudaismus, sit peccatum grauius intensiuè, quam hæresis multorum, nam sæpe Iudæus, vel Philosophus gentilis habet maiorem cognitionem circa res nostræ fidei, & circa obligationem eam amplectendi, quam habeant multi hæretici, præsertim rustici circa dogmata fidei Catholica, in quibus errant, & circa obligationem ea amplectendi: similiter quando Christianus transit ad Paganismum, vel Iudaismum grauius proculdubio peccat, quam si idem fieret hæreticus, quia cum æquali notitia, & obligatione retinendi fidem Catholicam, longius ab ea recedit per Paganismum, aut Iudaismum, quam per meram hæresim. Idem etiam dicendū est de maiori grauitate extensiuè, quam diximus esse in Iudaismo, & Paganismo, quam in hæresi. Nam aliquando etiam in pluri-

Card. de Lugo de virtute fidei diuina.

bus, & trassioribus errant hæretici aliqui, quam Pagani, vel Iudæi, ut notauit S. Thom. dicto art. 6. in corpore, adducto exemplo Manichæorum. Communiter tamen in pluribus errant Pagani quam Iudæi, & ideo multi, quos assert, & sequitur Diana 4. parte tractatu 7. de pœnis delictorum pertinentium ad tribunal sanctæ Inquisitionis resolut. 2. §. *sed ex distis* merito dicunt, licet Ecclesia non puniat infideles non baptizatos: puniri tamen posse ab Inquisitoribus Iudæos, qui ex Iudaismo ad Paganismum, seu Mahometismum transeunt: quia Gregorius XIII. in Bulla edita anno 1581. statuit, quod puniantur ab Inquisitoribus Iudæi, negantes, quæ habent communia cum Christianis circa fidem, vel Demones inuocantes, consulentes, eis immolantes, vel thus, & fumigationes offerentes. Constat autem in Mahometismo, vel Paganismo plura contineri contraria iis, in quibus credendis Christiani, & Iudæi conueniunt: quare merito puniuntur Iudæus ad illas aliorum sectas transiens tanquam errores plures, & nouos contra id quod benè sentiebat admittens.

Quarta difficultas esse solet, an hæ tres infidelitatis classes, differant essentialiter, an solum differentia accidentali. De quo dixi latius *disp. 16. de penitentia sect. 5. num. 288. & seqq.* ubi docui, debere explicari in confessione; quia quamuis non differant specie, quatenus opponuntur contra fidem; differunt tamen propter ritus, & ceremonias diuersas, quas includunt, & ex quibus differunt, quatenus opponuntur contra religionem. Caterum si considerentur præcisè secundum malitiam, quam afferunt contra fidem, an differant specie sub genere infidelitatis: mihi omnino videri non differre secundum singulas partes. Nam Paganus, Iudæus, & Arianus, omnes negant Christum esse Deum: qui dissensus secundum se consideratus, in his omnibus est eiusdem rationis, cum habeat idem obiectum, & opponatur eidem veritati fidei. Difficultas ergo tota esse potest, an ij dissensus contra fidem qui non sunt communes iis omnibus sectis, sed proprii singularum, differant specie, & ratione illorum singularum sectarum completè acceptæ differant specie inter se. Nam Iudæus, v.g. credit Messiam venturum, quod Paganus, aut hæreticus non credit. Item Paganus negat, promissum fuisse Messiam, quod Iudæus, & hæreticus non negat: denique Caluinista dicit, fidem sine operibus sufficere ad salutem, & nos Christi iustitia esse formaliter iustos, quod Paganus & Iudæus non dicunt. Hæc tamen est difficultas generalis; An infidelitates differant specie penes diuersas fidei veritates, quas negant, de quo mox diximus. Nunc solum aduerto, Caetanum, & alios, quos assert Suarez *dicta disp. 16. sect. 4. num. 7.* agnoscere videri diuersitatem specificam, inter illas tres classes, non solum completè acceptas, sed etiam in singulis partibus: nam desumunt differentiam, ex diuerso modo, quo singuli illi infideles opponuntur fidei, nempe vel nondū susceptæ, ut Paganus, vel susceptæ solum in figura, ut Iudæus, vel susceptæ in manifestatione veritatis, ut hæreticus. Hoc tamen non sufficit ad differentiam specificam in singulis actibus; quia si per fidem susceptam intelligant, quod in eo subiecto antea fuerit vera fides, id quidem non requiritur ad Iudaismum, aut hæresim, ut supra vidimus: nec ex hoc sequitur differentia, in ratione infidelitatis talis, sed circumstantia

88

An hæ tres infidelitatis species differant essentialiter, an solum differentia accidentali.

Apostasia, quæ potest esse circumstantia generalis ad omnes illas tres infidelium classes, cum Christianus possit postea fieri Paganus, vel Iudæus, vel hæreticus, & semper erit Apostata. De qua circumstantia apostasia, an afferat differentiam specificam videbimus *sect. sequenti*: si verò (quod magis est fortasse iuxta eorum mentem) nomine *fidei susceptæ* solum intelligatur, Iudæum, & hæreticum suscipere ex parte maiori, huiusmodi fidem Christianam saltem materialiter, & obiectivè, quam Paganus nullo modo suscipit, id etiam non sufficit ad differentiam specificam in singulis actibus Pagani, à singulis Iudæis, vel hæretici. Nam solum arguit ad summum differentiam secundum magis, & minus, propter maius lumen, atque adeo maiorem obligationem, quam habet hæreticus, quam Iudæus, & Iudæus quam Paganus. Qui tamen excessus non est vniuersalis, cum possit esse Iudæus, vel etiam Paganus doctus & perspicax, qui habeat maius lumen de credibilitate fidei, & de obligatione credendi, quam aliqui hæretici rustici, nec potest aliqua vniuersalis regula circa hoc statui, unde arguitur semper differentia specifica vniuersalis quoad singulos actus infidelitatis illorum infidelium, ut diximus.

89 Maior ergo, & quinta difficultas esse potest, an & quomodo sub genere infidelitatis dentur species diuersæ in ratione infidelitatis, & unde ea differentia desumenda sit. Non est autem sermo de differentia specifica physica, de qua non dubito, cum possint esse diuersi dissensus erronei, ex motibus diuersis in specie; sed sermo est de differentia specifica morali, quæ afferat malitiam moralem specie diuersam. Quam etiam diuersitatem fateor inueniri posse, inter duo peccata infidelitatis, saltem ex malitia contra religionem, vel aliam virtutem, cui alterum ex iis peccatis opponitur: ideo enim *loco citato de penitentia, n. 293*, dixi hæresim continentem blasphemiam differre specie ab hæresi non continente blasphemiam, & Iudaismum differre specie ab hæresi, quæ differentia debet esse in aliquibus erroribus Iudæis, qui differunt specie, ab aliis omnibus hæretici erroribus. Hæ tamen differentia non sunt formales sub genere infidelitatis, sed sub genere irreligiositatis, vel aliis vitiis: non enim est blasphemia, quia opponitur solum contra fidem, sed quia aliquid indecorum appingit Deo.

90 Aliqui ergo plures assignant species sub peccato infidelitatis, v.g. illam, qua fides amittitur, & qua fides non amittitur. Sed de hac differentia an sit essentialis, diximus *supra disput. precedenti sect. 5*. Et quidem illa, qua fides non amittitur, non est propriè infidelitas; nam omnis infidelitas propria expellit fidem, ut ibi ex Tridentino ostendimus. Hinc etiam non est ad rem differentia, quam asserti in exemplum Hurtado *disp. 7. 2. sect. 2. §. 6*. inter omissionem credendi, quando debet elici actus fidei, & inter commissionem dissentientis positivè rebus fidei. Nam ommissio etiam illa mera credendi, non est infidelitas, nec expellit fidem.

91 De ipsa ergo infidelitate propria, & perfecta idem sentit idem Hurtado *ibi sect. 3*. & asserti plura exempla. Primum est §. 7. quia negans veritatem Dei committit hæresim, seu infidelitatem specie diuersam ab eo, qui fatetur Deum summè veracem, & solum negat revelationem factam de tali articulo: nam ille primus appingit

Deo aliquid indecorum, & indignum, nempe defectum veritatis: hic autem secundus non est iniurius Deo, nisi communi ratione, qua omne peccatum est iniuria Dei.

Hoc tamen exemplum non est ad rem: sumatur enim illa duo peccata differre specie, id tamen provenit ex blasphemia saltem mentali, quam primum peccatum includit, & constituitur turpissimum in Deum, ratione cuius etiam intellectus contrahit veram malitiam, & speciem blasphemie contra religionem, ut probat Suarez *tom. 1. de religione tract. 3. lib. 1. cap. 4. numero 2*. Hæc autem malitia non est diuersa formaliter in ordine ad fidem, sed in ordine ad religionem, cui aduersatur irreligiositas blasphemie: & quomodo in ordine etiam ad fidem grauior sit malitia in primo peccato, quo expresse negatur auctoritas Dei, quam in secundo quo solum negatur videtur æquialiter, quatenus negatur veritas obiecti, quod proponitur cum obligatione illud Deo credendi: hoc tamen non arguit differentiam specificam oppositionis contra fidem, quæ obligat ad credendum Deo, cui obligationi opponitur, quisquis non credit Deo, quod debet ei credere, siue id sit quia dubitat de Dei auctoritate, siue quia negat Deum loqui, quando id negare non potest.

Viget eodem §. 7. quia secundus negat revelationis experientiam, eo quod putat Ecclesiam aut fallere, aut fallidum aut opinari de Deo, est in deteriori specie, ut irreuerentia in Deum, est in irreligione, non verò irreuerentia in homines. Respondeo, peccata illa si comparentur in ordine ad irreuerentiam contra Deum, & contra Ecclesiam differre specie: ut sic autem non considerantur præcisè, ut opponuntur fidei; nam irreuerentia contra Ecclesiam, non opponitur formaliter fidei, sed alteri virtuti præcipienti cultum Ecclesiæ. Malitia ergo infidelitatis solum debet considerari per oppositionem ad honestatem, quam formaliter intendit fides, quæ honestas non est aliud, nisi subiectio intellectus creati ad Deum loquentem. Hoc enim vnum intendit loquens, conciliare sibi fidem apud auditores: quare licet veritas, & reuelatio sint obiectum formale assensus fidei, & articulus creditus sit obiectum materiale; sed tamen si consideremus intentionem loquentis, hic minus formaliter videtur intendere, quod credatur eius veritates, & loquutio, quam quod credatur res dicta: assensum enim veritatis, & loquutionis vult, ut media ad extorquendam fidem rei, quam dicit. Cum ergo virtus fidei intendat formaliter hoc ipsum, nempe quod homo credat Deo, videtur quasi materialiter intendere honestatem assensus circa motiva, quæ sunt media ad credendum Deo, & quasi formaliter, quod homo credat Deo id, quod Deus dicit. In ordine autem ad hunc finem materialiter se habet defectus circa hoc medium, vel circa illud: licet defectus ille circa veracitatem Dei ex alio capite, ut dixi, sit diuersus specie, propter oppositionem cum reuerentia Deo debita.

Secundum exemplum asserti idem Hurtado §. 8. quia ille, qui dissentit fidei propositæ sibi, visis magnis miraculis, diuersum specie peccatum habebit ab illo, qui dissentit eidem fidei propositæ sibi ab Ecclesia, aut per eadem miracula ab alia relata. Grauius enim peccatum fuit Iudæorum resistendum tot signis à se visis, ut ponderat S. Iohannes.

S. Ioannes cap. 12. in illis verbis: *eum autem tanta signa fecisset coram eis, non crediderunt in eum.* Ratio autem à priori est, quia Deus multis modis specie distinctis potest facere euidenter credibiles suas reuelationes, contra quos modos committuntur peccata specie diuersa. Respondetur, illas duas infidelitates procul dubio non differre specie: quod enim reuelatio Dei, hoc vel illo modo alicui proponatur, materialiter se habet in ordine ad obligationem fidei, & ad summum circumstantia illa miraculorum visum aggravabit intrā eandem speciem; nec id semper, quia fortasse multi nunc habent, omnibus pensatis, maiora motiua credendi, quam habuerint Iudæi, visus miraculis: non sunt ergo ex eo capite multiplicandæ species infidelitatis.

94 Tertium exemplum affert §. 9. ex differentia mysteriorum fidei, quæ negantur. Nam dissensus v.g. de existentia Pauli Hierosolymis, vel de cane Tobia, nullam habet malitiam præter dissensum in reuelationem, ut propositam ab Ecclesia: assensus verò de Deo auctore peccati, aut de Dei mortalitate addit specialem iniuriam, & conuitium Dei: quis enim neget, deteriorem hæresim esse malè sentientem de Deo ipso, & Ecclesia, quam de Ecclesia sola? Hoc etiam exemplum non est ad rem: nam differentia illa non est in genere infidelitatis, sed extrahit ad genus blasphemie contra religionem, de quo non est quæstio, sed de peccatis infidelitatis præcisè, quatenus sunt infidelitas contra fidem. Restat, ergo, quod intrā genus infidelitatis non dentur differentie specificæ, nec ex diuersitate reuelationum, nec ex diuersitate articulorum, ut cum aliis dixi in dicto Quando, & cur debeant explicari in loco de penitentia n. 289. Quando verò, & cur debeant explicari in confessione diuersitates sectarum, vel hæresim propter alias malitias, quas secum afferunt, explicui eodem loco latius, nec oportet iterum nunc repetere.

SECTIO IV.

De Apostasia: quid sit, & an sit, species infidelitatis.

95 DE hoc agit S. Thomas quæst. 12. sed potest etiam pertinere ad exactam cognitionem diuisionis infidelitatis in suas species. Aliunde ferè omnia, quæ ad hoc punctum spectant, sunt controversiæ de vocibus, ideo breuiter hoc loco illa expediemus. Mitto autem Apostasiam latè sumptam, quæ significat recessum ab obedientia diuinorum mandatorum; & Apostasiam etiam ab ordine, vel à professione, aut statu religioso, de qua agitur in tractatu de religione: nunc autem solum agimus de Apostasia à fide, quo nomine intelligitur recessus à fide iam suscepta: quare ultra infidelitatem addit recessum à vera fide, qui recessus non est in eo infidelis, qui veram fidem nunquam suscepit: sicut non est Apostata à religione, qui nunquam fuit religiosus, etiam si habuisset obligationem ex voto, vel ex alio capite ingrediendi religionem: sic Turca non dicitur Apostata à fide, quia licet habeat obligationem fidem suscipiendi, nunquam tamen eam suscepit nec professus est.

96 Hinc oritur Prima difficultas, an ad Apostasiam requiratur recedere totaliter à fide Christiana, sicut Christianus transiens ad Mahometis-

mus, vel Iudaismus, eam totaliter deserit: an verò sufficiat recedere ex parte, ut hæretici abiicientes fidem Catholicam, & hæresim amplectentes recedunt à Christiana fide, non omnino sed ex parte: Quod est querere, An licet non omnes Apostatæ sint hæretici, omnes tamen hæretici saltem, qui antea Catholicam fidem professi sunt dicendi sint Apostatæ.

Prima sententia satis communis negat, Apostatam appellari, nisi qui à tota Christi fide recedit ita Turcicemata Caietanus, Syluester Bañes, Aragon. Cano, Castro, Valentia, Sanchez, Azor, & alij Theologi & Iuristæ apud Suarez disp. 16. sect. 5. num. 3. quibus accedit Hurtado disp. 89. §. 5. sic enim Iulianum Imperatorem, qui post baptismum Christum omnino negauit, vocamus communiter Apostatam: Alios verò Imperatores, qui hæretici facti sunt, non Apostatas sed hæreticos appellamus.

Secunda sententia vult, ad Apostasiam id non requiri, sed sufficere, si fidem quis ex parte deserat: ita Suarez ubi supra num. 5. Lorca disp. 50. num. 7. Coninch disp. 18. dub. 6. num. 55. quibus fauet Cyprianus lib. 1. epist. 2. alijs §. 4. ubi hæreticos inter Apostatas numerat. Verum hæc, ut dixi, est quæstio de vocibus, & parum utilis, quia quoad rem ipsam certum est, omnes hæreticorum penas, & quidquid in iure contra hæreticos statutum est, locum habere in Apostatis; ut ex cap. contra Christianos, de hæreticis in 6. & ex leg. 2. Cod. de Apostatis, probat Suarez ubi supra num. 7. & alij, quos congerit & sequitur Thomas Sanchez lib. 2. in decalog. cap. 7. num. 18. neque contra vlla pena inuenitur imposita Apostatis, quæ non incuratur ab hæreticis. Quare parum refert, an recedens à fide ad solam hæresim dicendus sit simpliciter Apostata. Possumus ergo concedere, quemcumque recessum à fide sufficere ad Apostasiam non impropiam, licet per anonomasiam; & in sensu magis stricto solus recessus negans omnino Christum, appellari interdum soleat Apostasia: certum tamen est, in utroque reperiri malitiam illam recedendi à fide suscepta, licet maior recessus sit in eo, qui totam fidem negat, quam in eo qui negat solam vnā partem.

Secunda Difficultas est, an Apostata sit ille, qui semel fidem nostram amplexus est, & adhuc catholicum deseruit eam ante baptismum. Affirmant Hurtado dicta disp. 89. §. 3. dicens illum esse Apostatam in foro conscientie, & coram Deo, non tamen in foro externo, & quoad penas Ecclesiæ: eodem ferè modo loquitur Lorca dicta disp. 50. num. 11. dicens esse Apostatam non quoad penas, sed quoad speciem peccati, & gratiam circumstantiæ. Denique Suarez dicta sect. 5. in fine, dicit illam esse quidem Apostasiam, & circumstantiam notabiliter aggravantem peccatum infidelitatis, non tamen asserere malitiam specie diuersam, qualem in eius sententia affert Apostasia in homine baptizato. Hoc etiam pertinet ad quæstionem de nomine: nam reipsa certum videtur adesse in Cathecumeno recedente à fide suscepta circumstantiam aliquam, quæ non est in infidelitate alterius, qui fidem nunquam acceperat, siue illa sit, siue non sit notabiliter aggravans; erit ergo quæstio de vocibus: an id sufficiat, ut appelletur Apostata: quare possumus etiam distinguere strictam significationem illius vocis, quæ videtur applicari iis solis, qui profes-

sionem quasi emiserunt in fide Christiana, qualis professio in solo baptismo fit, & in hoc sensu Cathecumenus non dicitur Apostata, si à fide recedat, quia videtur adhuc esse quasi nouitius in probatione ad Christianam religionem: quare si cur nouitius deserens ordinem religiosum non dicitur Apostata, & hoc, etiam si votum perseuerantiae ex sua deuotione emisisset: sic Cathecumenus, licet peccet recedendo à fide, non dicitur Apostata. Cæterum, si hoc ipsum nomen latius usurpetur, poterit illi tribui, & quidem non improprie. Quia licet Apostata à religione non sit proprie nouitius etiam si per votum se obligasset Deo ad perseuerantiam; hoc tamen ideo est, quia non potest esse Apostata à religione, nisi qui recedit à statu religioso: nouitius autem nondum habuerat eum statum, qui cum sit aliquid iuris positiui humani, non potest contrahi, nisi per professionem, aut vota religiosa ad eum finem ab Ecclesia acceptata. At verò fides est aliquid internum, & independentem ab omni professione externa vel acceptance Ecclesie, potest aliquis esse verè fidelis: quare si recedat postea ab hoc fidelitatis statu potest proprie appellari Apostata à fide Christiana, seu à statu fidelitatis, licet non appelletur Apostata, sicut Ecclesiasticus: non enim recessit ab Ecclesia, in quam nondum visibiliter fuerat acceptatus, sed erat quasi nouitius, & in probatione, ut suo tempore per baptismum acceptaretur. An verò possit dici hæreticus, dicemus suo loco, agentes de hæresi.

98

An sufficiat
Baptismus
semel susce-
ptus, ut ali-
quis postea
appelletur
Apostata, si-
dem Catho-
licam negans?

Tertia Difficultas esse potest: an è contra sufficiat baptismus semel susceptus, ut aliquis postea appelletur Apostata fidem Catholicam negans: quod est querere; An omnes hæretici, eo ipso sint Apostatae saltem in eo sensu, quo diximus, recedentes non totaliter, sed partialiter à fide, posse appellari Apostatas. Suppono enim hæreticum, saltem in sensu fori externi, non esse, nisi qui baptizatus sit, ut suo loco videbimus. Certum est, non omnes hæreticos esse Apostatas in eo stricto sensu, quo Apostata dicitur, qui à fide totaliter recedit: & in hoc sensu Doctores communiter distinguunt hæreticos ab Apostata, quod hic nihil fidei Christianæ retineat, hæretici autem non sint, nisi qui nomen saltem, & professionem Christianitatis retinent. Questio ergo solum esse potest in alio sensu minus stricto, in quo ij etiam, qui partialiter fidem susceptam deserunt, dicuntur apostatae; in quo sensu multi dicunt, omnes hæreticos esse apostatas. Quod videtur supponere Suarez *infra disp. 19. in principio ante sectionem primam*: ubi vniuersaliter dicit, apostasiam committi proprio, & speciali modo ab illo, qui post baptismum receptum, quæ est peculiaris fidei professio, & ianua Ecclesie, fidem reliquit, & ab Ecclesia per infidelitatem separatur. Clarius loquitur Lorca *disp. dista. 50. n. 7.* dicens, ab hæresi nunquam separari circumstantiam hanc, quæ est recedere à fide suscepta: ab aliis verò infidelitatibus separari posse: *Differentia ergo (inquit) inter hæresim, & apostasiam est inferioris à superiori, quia omnis hæreticus est apostata, non tamen omnis apostata est hæreticus: eodem modo loquitur Hurta. dicta disp. 89. §. 3. ubi ait: unde omnis hæreticus est apostata, quia est deservor fidei semel iam suscepta.*

99

In hoc etiam potest esse questio de vocibus; & quidem de re ipsa loquendo, certum mihi est, posse esse in rigore hæresim sine malicia forma-

ll, & propria apostasie. Nam si aliquis ab infamia apud hæreticos baptizetur, & postea ad alium ignoret omnino inuincibiliter se esse baptizatum, & hæresim culpabiliter suscipiat, erit proprie hæreticus, & tamen malitiam formalem apostasie non contrahet: cum enim omnino ignoret se aliquando fidem Catholicam suscepisse, aut eum fuisse in baptismo professum: non contrahet magis malitiam formalem desertoris fidei, quam si baptizatus non fuisset. Quia non potest scire se deserere, qui non potest scire, se illam fidem aliquando suscepisse: non est ergo verum in voluntarium, quod omnis hæreticus contrahit malitiam propriam apostasie; incurrit tamen omnes apostasie penas Ecclesiasticas, quia hæ non sunt aliæ à penis hæreticorum, ut diximus.

Rursus quod ad rem attinet distinguere oportet duplicem fidei defectionem, iuxta duos eorum modos, quibus fides antea suscipi potuit. Potest enim suscipi, per assensum, & acceptionem internam, & voluntatem pie affectionis, quæ cum homo firmiter amplectitur: vel potuit etiam suscipi per actum externum, qui sit professio sollemnis explicita, vel implicita eiusdem fidei, qualis est baptismus, quo ius acquiritur Ecclesie ad exigendam perseuerantiam in fide ab eo, qui iam per baptismum eidem Ecclesie aggregatus est. Prima fidei susceptio sufficit proculdubio, ut homo dici possit fidei desertor, si deficiat à fide, quam iam suscepit, & in eodem sensu possit dici Apostata; saltem in ordine ad Deum, ut antea diximus. Secunda verò susceptio sufficit, ut dicatur Apostata, & fidei desertor in ordine ad Ecclesiam, quia deserit fidem, quam implicite per baptismum professus est, & ad cuius retentionem, manet Ecclesie obligatus: quare omnes Ecclesiasticas Apostasie penas incurrit: non tamen contrahit malitiam illam fidei mente, & corde antea susceptæ deserere, si verè eam nunquam corde, & mente suscepit, atque ideo non est Apostata ita plenè, sicut qui fidem antea, mente, & corde suscepit. Hoc itaque ad rem ipsam pertinet: quod modum autem loquendi factum, ut iam diximus, ut sufficiat baptismus susceptus ad nomen Apostasie participandum, quia Ecclesia de occultis non iudicat, & inuenit iam illum hominem externè fidem per baptismum suscepisse, arguendo si adultus baptismum suscepit, obligasse se, saltem implicite ad eandem fidem retinendam: si verò baptizatus fuit in infanzia, præsumitur, quod factus adultus baptismum ratificauit, & consequenter obligationem etiam per baptismum contractam ad perseuerandum in fide.

Quarta, & grauior difficultas esse solet: An apostasia sit species infidelitatis: aliqui enim volunt diuisionem illam infidelitatis in Paganismum, Iudaismum, & hæresim, esse ex eo capite diminutam, quia vltra tria illa membra, datur quartum apostasiam, Aduertendum autem est, duas posse in hoc puncto esse questiones diuersas. Prima est, an apostasia addat supra Iudaismum, & malitiam specie diuersam propter desertam fidem iam antea susceptam. Secunda questio est, an hæc malitia propria apostasie, sit non solum contra alias virtutes, sed etiam contra virtutem fidei, & ratione illius constituat nouam speciem infidelitatis, quæ directè pertinet ad genus infidelitatis, propter diuersam oppositionem, quam habet cum fide.

Incipiendo ergo ab hac secunda questione: Non

Non pauci dicunt, Apostasiam esse propriam speciem infidelitatis: ita Caietan. Bañes, Aragon. Valentia, Azor, Alfonso de Castro, & alij, quos affert Suarez *dicta disp. 16. sect. 5. num. 7.* quorum aliqui dicunt esse quartam speciem præter Paganismum, Iudaismum, & hæresim; atque adeo in Apostata pagano reperiri duas species infidelitatis, nempe Paganismum, & Apostasiam: alij dicunt esse hæresim; quare ille qui à fide transit ad Paganismum habet solum infidelitatem hæresis.

Alij communiter melius negant, esse propriam speciem infidelitatis, sed dicunt esse circumstantiam, quæ reperiri potest in qualibet alia infidelitate: nam si Christianus Catholicus fiat Paganus, Apostasia aggravabit Paganismum: si verò fiat Iudæus, vel hæreticus, Iudaismus, vel hæresis habebit circumstantiam Apostasie. Ita videtur expresse docere S. Thomas *dicta quaest. 1. 2. art. 1. ad 3.* & sequuntur Cano, Turrecremata, Angelus, Paludanus, & alij, quos affert, & sequitur Suarez *vbi supra num. 8.* Lorca, *disp. 5. o. num. 7.* Hurtado *disp. 89. §. 6.* Et probatur exemplo aliarum virtutum; in quarum violatione non invenitur malitia specie diversa contra illas virtutes, ex eo quod aliquis antea eas virtutes amplexus esset, v. g. non est intemperantia specie diversa in genere intemperantiae, quando fit ab eo, qui antea temperans erat: nec primum furtum est specie diversum in materia iustitiæ, ex eo quod antea Iustitiam observaveris; ergo neque erit infidelitas specie diversa in genere infidelitatis, ex eo quod antea fidem amplexus fueris, sed ad summum erit circumstantia aggravans intra eandem speciem. Neque enim magis opponitur veritati Dei deferere, quam negare illam, vel certe hæc oppositio non est specie diversa, licet possit regulariter esse gravius propter maius lumen quod Catholicus habebat ad non negandam fidem, quam infidelis ad eam recipiendam: peccari tamen cum maiori lumine non refundit malitiam specie diversam.

Obiiciunt: quia Catholicus deferens fidem, eo ipso fit hæreticus, & incurrit poenas hæreticorum. Alioquin si transiit ad Paganismum, vel Iudaismum non fieret hæreticus, sequeretur quod si prius factus sit Arianus, postea multiplicando hæreses desineret esse hæreticus, quod videtur absurdum; ergo fatendum est omnem Apostasiam esse hæresim, & per consequens esse speciem quandam determinatam infidelitatis. Ad hoc tamen facile constat ex supradictis: negamus enim, transeuntem ex fide ad Iudaismum, vel paganismum esse propriè hæreticum: nam hæreticus, ut vidimus, retinet professionem Christianitatis, & confitetur Christum: punitur tamen poenis hæreticorum, quæ non latæ sunt contra solos hæreticos, sed etiam contra omnes Apostatas: unde in *cap. contra Christianos, de hæreticis in 6.* ille non dicitur hæreticus sed puniendus ut hæreticus. Nec ideo est melioris conditionis, multiplicando hæreses: nam licet amittat denominationem hæretici, & nominetur Iudæus, vel paganus retinet quidquid mali est in hæretico, & amittit particulam aliquam boni, quæ in hæretico erat, dum adhuc Christum credebat, & profitebatur. Nec hoc fit in rigore multiplicando hæreses: nam negare Christum non est hæresis, sed Iudaismus, vel Paganismus. Fit tamen de hæretico non hæreticus multipli-

cando infidelitates, quia multiplicatio illa, tollit illam particulam boni, quæ remanebat in hæretico confitente adhuc Christum: sicut etiam ad temperantiam requiritur aliquid comedere; qui enim nihil comedit non est temperans; & tamen plus & plus comedendo fit intemperans: ad liberalitatem etiam requiritur aliquid donare vel expendere, & tamen multiplicando donationes, & sumptus, desinit homo esse liberalis, & fit prodigus. Magis etiam ad rem nostram exemplum habes in religioso, qui fugiens ad tempus appellatur *fugitivus*, multiplicata autem fuga, seu continuata, relicto animo redeundi, desinit esse *fugitivus*, & fit Apostata, loquendo de *fugitivo*, propterea significat aliquod peccatum speciale constitutum ab Apostasia, ut cum aliis observavit bene Thomas Sanchez *lib. 6. in Decal. cap. 8. n. 2. & 3.* contra nonnullos confundentes fugitivum cum Apostata, quos minus cautè imitatus est Lorea in *presenti Disput. 5. 1. num. 1.* sic ergo hæreticus multiplicando infidelitatem, desinit esse hæreticus, quia hæresis est mixtum ex fide Christi, & aliis erroribus: omne autem mixtum, multiplicato vno ex simplicibus, amittit nomen mixti, & transit in alium statum.

Restat nunc prior quaestio suprà proposita. An licet Apostasia non sit propria species infidelitatis, addat tamen malitiam specie diversam, saltem contra aliam virtutem, ratione cuius hoc peccatum differat specie ab infidelitate, siue apostasia: de quo dixi *disp. 16. de penitentia sect. 5. num. 294.* & sequentibus, vbi retuli sententiam Suarj, & aliorum, qui volunt eam circumstantiam explicandam esse in confessione, quia vel addit malitiam specie diversam propter violationem promissionis specialis præstite in baptismo; vel saltem aggravat notabiliter intra eandem speciem. Quam sententiam, & rationem, quoad necessitatem explicandi circumstantiam illam in confessione, impugnaui ibi, ex inconsequentia intrinseca, quam continet: illa enim sola circumstantia necessariò explicanda est in confessione, quam confessarius auditò peccato, non potest scire, an fuerit in illo peccato, ut constat: violatio autem promissionis, vel obligationis specialis oritur ex baptismo (si quæ est talis promissio, vel obligatio specialis ex baptismo) non est circumstantia talis, quam ignorare possit confessarius, etiam si non explicetur. Nam quoties poenitens se de aliquo peccato accusat, eo ipso, tacite significat esse commissum post baptismum: peccata enim ante baptismum commissæ, non possunt esse materia confessionis, ut constat ex Tridentino, & est certissimum, ergo eo ipso significatur circumstantia violatæ promissionis, vel obligationis ex baptismo oritur, ad quid ergo explicare debet ulterius circumstantiam illam, cum sufficit confiteri infidelitatem, ut intelligatur esse post baptismum commissæ: Repugnat ergo in ipsis terminis dicere, circumstantiam illam, esse violationem obligationis ex ipso baptismo oritur, & esse adhuc à poenitente explicandam.

Indicavi præterea in eodem loco nullam eiusmodi promissionem specialem, aut votum fidei retinendam fieri in baptismo, quod etiam cum aliis multis, quos affert, docet Thomas Sanchez *lib. 4. de voto cap. 1. num. ultimo.* & Hurtado in *presenti disp. 7. 1. sect. 3. §. 1. 2.* qui bene aduertit, in baptismo non solum baptizatum profiteri fidem, sed renuciare Diabolo, & omnibus eius actibus: qua-

104

An Apostasia addat malitiam specie diversam propter deferentiam fidem in unum susceptam.

re si ex hoc otiretur promissio specialis circa fidem retinendam, eadem esset circa alia peccata mortalia vitanda; quod tamen nemo admittit.

105

Denique dixi etiam eodem loco, facilius posse inueniri specialem hanc malitiam in Apostasia, quatenus Apostata recedit à subiectione, & obedientia, quam ex baptismo suscepto debet Ecclesiæ, & summo Pontifici, cum subditus per baptismum factus est, à qua obedientia, & subiectione recedit transiens ad aliam sectam. Hæc tamen malitia imprimis non est vniuersaliter communis omni Apostasie latius acceptæ: nam Catholicus transiens ad aliquam hæresim peculiarem, quæ non negaret supremam Pontificis potestatem, non contraheret hanc malitiam, & tamen esset Apostata à fide per baptismum suscepta; sumptum saltem *Apostata* nomine in minus stricta significatione, & prout diximus supra, omnes hæreticos posse non improprie vocari Apostatas. Deinde Cathecumenus, qui à fide suscepta rediret ad Iudaismum, vel Paganismum, posset etiam vocari Apostata in minus stricta significatione, ut supra etiam concessimus: & in eo non inueniretur hæc specialis malitia, cum adhuc non contraxisset subiectionem, & debitum obedientiæ respectu Ecclesiæ, & Pontificis, saltem debito proximo, quod contrahitur in baptismo, licet haberet debitum aliquod remotum, quatenus haberet debitum suscipiendi baptismum, quo suscepto contraheret debitum proximum, & fieret subditus Ecclesiæ. Denique quidquid de hoc sit, certum est ex supra dictis, hanc specialem malitiam, non esse explicandam in confessione, nisi quatenus explicatur qualitas sectæ, ad quam post baptismum transit; qua explicata, iam eo ipso confessio constat, negatam esse obedientiam Pontifici debitam, quam sectatores illius sectæ communiter negant cum nulla sit hodie secta, quæ non includat schisma, & neget obedientiam Romano Pontifici: si tamen aliquis in specialem aliquam hæresim incidisset, ab obedientia Pontificis extrahentem, deberet hanc circumstantiam in confessione explicare, nec sufficeret dicere, se admisisse assensum aliquem contra fidem, quia per hoc non explicaretur violatio subiectionis debite Ecclesiæ, & Pontifici; sicut propter eandem rationem dixi *disp. illa 16. de penitent. n. 292.* debere explicari qualitatem sectæ, ad quam aliquis transit propter diuersa alia peccata, quæ singulæ sectæ asserre, & proficere solent, contra alias virtutes specie diuersas, licet in ratione infidelitatis non habeant differentiam specificam.

DISPUTATIO XIX.

De infidelitate Paganismi, & Iudaismi, quæ reperitur in non baptizatis.

SECTIO I. *Utrum infidelitas aliquando sine peccato infidelitatis contingat.*

II. *De potestate Ecclesiæ in infideles non baptizatos, quæ, & quanta illa sit.*

III. *An infideles non baptizati possint retinere potestatem, vel iurisdictionem supra fideles, & an possint ea potestate privari.*

E Paganis, & Iudeis baptizatis nihil speciale dicendum est, cum in sacro Ecclesiæ, æquiparentur hæreticis, quoad omnes penas, ut diximus *disp. præcedenti sect. ultima*, atque ideo cum hæreticis solent computari in omnibus odiolis. Vnde prohibitio etiam matrimonij, cum infidelibus quoad impedimentum dirimens non habet locum in matrimonio cum Iudæo, vel Pagano baptizato, sed cum non baptizato. Prohibito autem coniugandi, & conuersandi cum Iudæis, an intelligatur etiam respectu Christiani Apostata, quod Iudaismum transiit, videbimus infra, agentes de hac prohibitionem, *disp. 24. sect. 4.* ubi de communicatione in vniuersum cum infidelibus sermo rebit. Nunc ergo pauca aliqua tractanda erunt, quæ ad hos simplices infideles non baptizatos pertinere possunt.

SECTIO I.

Utrum infidelitas aliquando sine peccato infidelitatis contingat.

Infidelitas dupliciter sumi potest: primo ut inuoluit vitium, & malitiam, ac oppositionem contra præceptum fidei, & in hoc sensu certum est, non posse esse sine peccato, sicut nec homicidium, aut perurium si formaliter consideretur: nam licet possit contingere occisio priuata auctoritate, & sine exultatione inculpata tutela, & tamen sine peccato saltem graui, vel propter inaduertentiam, vel propter ignorantiam inuincibilem: tunc tamen non erit proprie, & formaliter homicidium, quia non habet malitiam formalem iniustitiæ, quam homicidium essentialiter inuoluit: sic ergo hæresis non potest contingere sine peccato graui, quia hoc nomen significat errorem contra fidem cum pertinacia culpabilis quod idem dici potest de infidelitate, si formaliter, & strictè accipiatur. Nunc ergo non loquimur de infidelitate in hoc sensu, sed magis absolute, propter secundum modum nostrum concipiendi indifferens est ad culpam, & ad carentiam culpæ: & quærimus, an error contra fidem nostram contingere possit solum materialiter, & absque malitia formali infidelitatis. Nec etiam est dubium de vno, vel altero errore contra vnam, vel alteram veritatem nostræ fidei: nam eiusmodi errores etiam in Catholicis, non solum impunitis, & rusticis, sed aliquando etiam peritis, & doctis inueniuntur absque culpa. Sed quæstio est de errore contra fidem nostram vniuersalem, qualis erat in Paganis, Gentilibus, vel etiam hæreticis an totus ille status infidelitatis excusari aliquando possit à peccato saltem graui, propter ignorantiam inuincibilem errantis. Vel certe an possit in verisque tam fidelibus, quam infidelibus ignorantia inculpabilis reperiri, earum rerum, quarum fides necessaria est ad salutem æternam.

Rursus quæstio hæc duplicem sensum habere potest; primus est, an possit esse ignorantia inculpabilis horum obiectorum talis, ut ea obiecta,